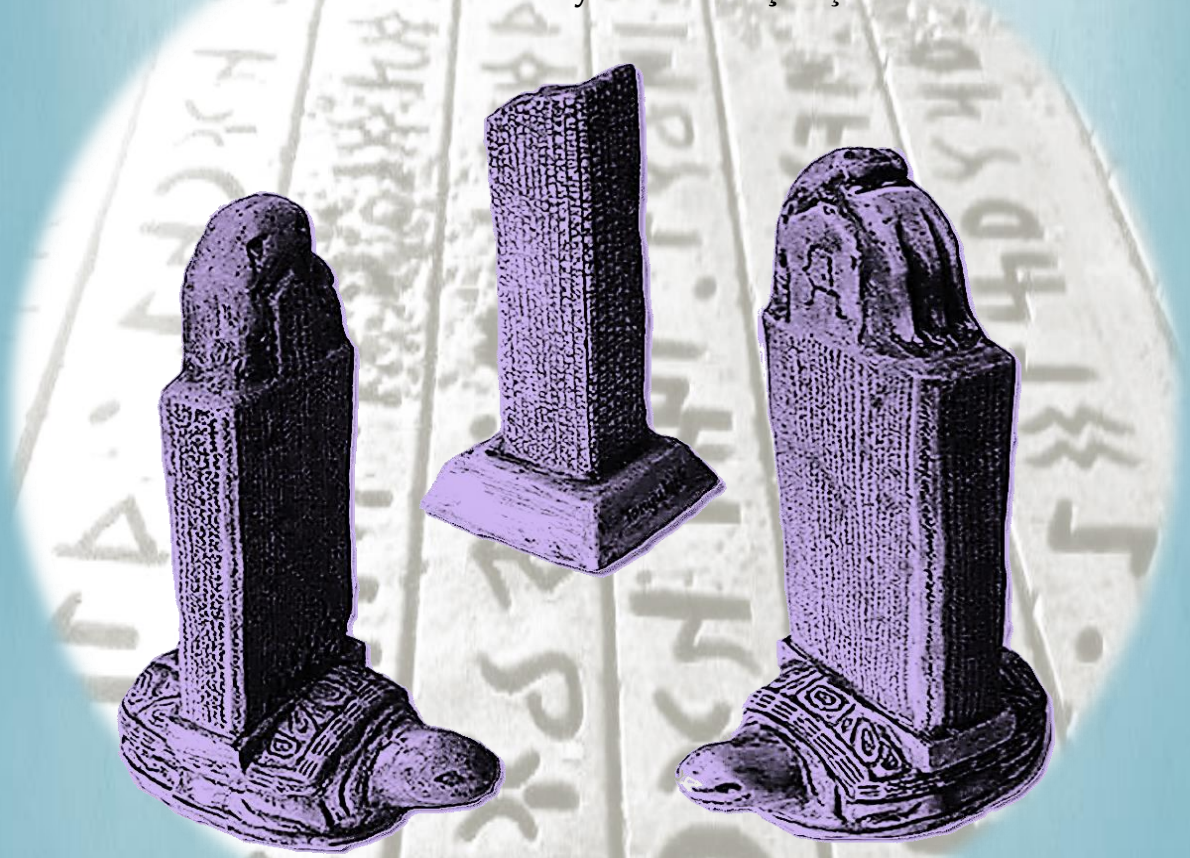
ISSN: 2757-8437 E-ISSN: 2972-0240 Cilt:4 Sayı:2 Aralık 2024

YAZIT

Kültür Bilimleri Dergisi - Journal of Cultural Sciences

Berkcan ÇAKIR-Büşra İŞİYOK-Cem MERİÇ-Fatma BALABAN
Hayrettin İhsan ERKOÇ-İpek Nur GÜLLÜ-Kaan YALNIZ
Mehmet Ali YOLCU-Mehmet GÜLER-Mehmet Ufuk DEMİR
Nursel KAVAK-Sedat TOKSÖZ- Süleyman UZKUÇ-Yaşa Mustafa PEHLİVAN

TOKÜAD
Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği

YAZIT Kültür Bilimleri Dergisi
YAZIT Journal of Cultural Sciences

ISSN: 2757 – 8437
E-ISSN: 2792 – 0240

Yıl / Year: 4, **Cilt / Volume:** 4, **Sayı / Issue:** 2
(Aralık / December, 2024)

Yayıncı / Publisher
TOKÜAD-Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği

Editör / Editor
Doç. Dr. Mustafa DİNÇ
(Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)

Alan Editörleri / Section Editors
Doç. Dr. Ahmet Turan TÜRK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Bilgin GÜNGÖR (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Hayrettin İhsan ERKOÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa AÇA (İzmir Demokrasi Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. S. Hamza BAĞLAMA (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Taner GÖK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Ali SELÇUK (Erciyes Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. F. Hakan ÖZKAN (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Ali YOLCU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa SEVER (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Ahmet Turan TÜRK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Bilgin GÜNGÖR (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Emin Erdem ÖZBEK (Balıkesir Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Hayrettin İhsan ERKOÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa AÇA (İzmir Demokrasi Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa DİNÇ (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Nagihan ÇETİN (Antalya Belek Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Serkan KÖSE (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. S. Hamza BAĞLAMA (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Taner GÖK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asiye Mevhibe COŞAR (Karadeniz Teknik Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Aslı BÜYÜKOKUTAN TÖRET (Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Bülent BAYRAM (H. A. Yesevi U. Türk Kazak Üniversitesi, Kazakistan)
Prof. Dr. Galip GÜNER (Kayseri Erciyes Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hacer TOKYÜREK (Kayseri Erciyes Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Hatice ŞAHİN (Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Kerime ÜSTÜNOVA (Bursa Uludağ Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet ÇERİBAŞ (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Murat CERİTOĞLU (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ozan YILMAZ (Sakarya Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Ömer SOLAK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Şaban DOĞAN (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Adil ÇELİK (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Derya ÖZCAN GÜLER (Uşak Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Erkan HİRİK (Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Erol SAKALLI (Uşak Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Güneş ŞAHİN (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Hüseyin DURGUT (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. İsmail ABALI (Iğdır Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Murat ÖZŞAHİN (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Sinan GÜZEL (İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Süleyman FİDAN (Gaziantep Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Uğur DURMAZ (Kocaeli Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Yonca ALTINDAL (Balıkesir Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Mehmet Malik BANKIR (Kastamonu Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Mehmet Yasin KAYA (Ege Üniversitesi, Türkiye)

Yabancı Dil Danışmanı / Foreign Language Advisor
Doç. Dr. Sercan Hamza BAĞLAMA

Redaksiyon ve Düzenleme / Editing and Proofreading
Cem MERİÇ

Sekreter / Secretary
Arş. Gör. Dr. Samet DOYKUN

Baskı / Print
Meydan Baskı Fotokopi. Sertifika No: 70835

İletişim / Contact
https://dergipark.org.tr/tr/pub/yazit
yazitdergisi@gmail.com
Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Anafartalar Yerleşkesi
Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü-Çanakkale
mustafadinc@comu.edu.tr / +90 505 798 91 77

İndeks Listesi / Index List
MLA (Modern Language Association)
EBSCO (Information Services)
ICI (Index Copernicus International)
DRJI (Directory of Research Journals Indexing)
ESJI (Eurasian Scientific Journal Index)
ASCI *(Asian Science Citation Index)*
ASOS Index

YAZIT Kültür Bilimleri Dergisi, haziran ve aralık aylarında olmak üzere yılda iki kez yayınlanan bilimsel hakemli bir dergidir. Dergimizde yayınlanan tüm yazıların hukukî ve dilbilimsel sorumlulukları yazarlarına, yayın hakları ise YAZIT Kültür Bilimleri Dergisi'ne aittir. Dergide yayınlanan yazıların yayın dili Türkçe ve İngilizcedir. Dergi Creative Commons lisanslı olup, Budapeşte Açık Erişim Politikası ve Committee on Publication Ethics (COPE) ilkelerine uymaktadır.

YAZIT Kültür Bilimleri Dergisi
TOKÜAD-Toplum ve Kültür Araştırmaları Derneği'nin
hakemli bilimsel yayın organıdır.

Dergimizde yayınlanan tüm çalışmalar yayın süreci öncesinde Turnitin benzerlik tarama programından geçirilmektedir.

Bu Sayının Hakemleri / Referees of this Issue

Prof. Dr. Altay Tayfun ÖZCAN (Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Fatih SAKALLI (Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Gürhan KİRİLEN (Ankara Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mehmet Ali YOLCU (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Muharrem KAYA (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Mustafa ÖZSARI (Balıkesir Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Tilla Deniz BAYKUZU (Trakya Üniversitesi, Türkiye)
Prof. Dr. Vahit TÜRK (İstanbul Kültür Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Adil ÇELİK (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Ahmet Turan TÜRK (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi)
Doç. Dr. Dinçer ATAY (Kars Kafkas Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Enes YAŞAR (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Harun AKÇAM (Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. İsmail ABALI (Iğdır Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. İsmail Alper KUMSAR (Düzce Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Metin OKTAY (Necmettin Erbakan Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Murat GÜR (Nevşehir Hacıbektaş Veli Üniversitesi, Türkiye)

Doç. Dr. Murat TAN (Marmara Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Mustafa AÇA (İzmir Demokrasi Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Ömer Faruk ATEŞ (Kastamonu Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Selçuk ATAY (Karabük Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Selda Uygur GÜRBÜZ (Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Sema NOYAN (Karabük Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Şenay YANAR (Gümüşhane Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Tuğrul BALABAN (Sinop Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Uğur BAŞARAN (Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Ümit EKER (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Türkiye)
Doç. Dr. Yavuz Sinan ULU (Gaziantep Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Ahmet Metehan ŞAHİN (Millî Savunma Üniversitesi, Kara Harp Okulu, Türkiye)
Dr. Altuğ TOPAKTAŞ (Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Bedirhan ÜNLÜ (Fırat Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Fatih UYAR (Gümüşhane Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Fikri KULA (Aksaray Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Gökhan AKINBİNGÖL (Çukurova Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Hasan SAKIN (Çağ Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Kudret SAVAŞ (Afyon Kocatepe Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Serhat Sabri YILMAZ (Çankırı Karatekin Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Tümer KARAAYAK (Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Türkiye)
Dr. Yaşar ŞİMŞEK (Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Türkiye)

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Hayrettin İhsan ERKOÇ……..……..…….....176
Gök Türklerde Doğa Kültleri
Natural Cults among the Türks

Mehmet GÜLER…….. ……..... 212
Evlat ve Köle Alım Satım Belgelerine Göre Eski Uygurlarda Kölelik Anlayışı
Slavement in Old Uygur's According to the Documents of Child and Slave Trading

Cem MERİÇ, Mehmet Ali YOLCU…….……227
Gökçeada ve Bozcaada'da Deniz Avcılığı Folkloru
Folklore of Sea Hunting in Gökçeada and Bozcaada

Berkcan ÇAKIR……..……..…….....260
Çanakkale Ayvacık'a Bağlı Yukarıköy ve Çamkalabak Köylerinde Doğum Gelenekleri
Birth Traditions in Yukarıköy and Çamkalabak Villages of Ayvacık, Çanakkale

Büşra İŞİYOK……..……..…….....271
Planlı Bir Suçluluk Arttırma Öyküsü: Sabahattin Ali'nin "Katil Osman"Inda Cezanın İşlevi
A Story of Planned Escalation of Crime: The Role of Punishment in Sabahattin Ali's "Katil Osman"

Fatma BALABAN……...……..……..285
Roman ve Propaganda: Moralızade Vassaf Kadri'nin *Ölüm Habercileri* Romanında İdeolojik İnşa
Novel and Propaganda: Ideological Construction in Moralizade Vassaf Kadri's *Death Messengers* Novel

Kaan YALNIZ……..……..……..…….296
Halide Edip Adıvar'ın Romanlarında Beyoğlu
Beyoğlu in the Novels of Halide Edip Adıvar

Mehmet Ufuk DEMİR……..……..……..……..….323
Geleneklerin Egemen Olduğu Bir Toplumda Kadın Olmak: Kemal Bilbaşar'ın *Başka Olur Ağaların Düğünü* Romanında Kadın, Evlilik, Namus
Being a Woman in a Society Dominated by Tradition: Women, Marriage, and Chastity in Kemal Bilbaşar's Novel *The Wedding of the Aghas is Different*

Sedat TOKSÖZ……..……..…….339
Haşmet Zeybek'in *Irgat* Adlı Oyununa Toplumcu Gerçekçi Bir Yaklaşım
A Socialist and Realistic Approach to Haşmet Zeybek's Play *Irgat*

Süleyman UZKUÇ……..……..…….355
Büyük Mecmua'daki Teorik Tenkit Yazıları
Theoretical Criticism Articles in *Büyük Mecmua*

Derleme / Review

Yaşa Mustafa PEHLİVAN……..…….371
Atatürk'ün Okuduğu Tarih Kitapları Hakkında Bir Değerlendirme
An Evaluation About the History Books Atatürk Read

Kitap İncelemesi / Book Review

İpek Nur GÜLLÜ……..……...……..394
Kadirli Folklorunda Eski Türk İnançları
Old Turkish Beliefs in the Folklore of Kadirli

Nursel KAVAK……..……...…….399
Kayıp Nesne: Türk Şiirinde Kayıp Nesnenin Fenomenleri
Lost Object: Phenomena of the Lost Object in Turkish Poetry

EDİTÖRDEN

Kıymetli okuyucularımız merhabalar,

2024 yılındaki son sayımız ile sizlerle beraber olmanın mutluluğunu yaşıyoruz. Bu sayımızın hazırlık sürecinde yaşadığımız en önemli gelişmelerden biri şüphesiz dergimizin Index Copernicus International (ICI) indeksinde dizinlenme başarısını göstermiş olmasıdır. Böylece dergimizin tüm sayılarında yayınlanan makaleler ICI'ın veritabanına işlenerek, indirme sayısı, etki faktörü gibi değişkenler bağlamında görünür olabilecek, uluslararası tanınırlık bağlamında dergimiz de dergimizde yayımlanan çalışmalar da önemli bir aşama kaydetmiş olacaktır. Bu itibarla dizinlenme kabul haberimizin ulaşmasından itibaren tüm sayılarımızı ilgili indeksin veri tabanına işlemiş bulunuyoruz.

Ağırlıklı olarak Çağdaş Türk Edebiyatı sahasından yayınların bulunduğu bu sayımızda 10 Araştırma, 1 Derleme makalesi ve 2 Kitap İncelemesi ile karşınızdayız. Öncelikle çalışmaları ile dergimize katkılarını sunan araştırmacılara ve yapıcı eleştirileri ile yayın sürecinin önemli bir yükünü üstlenen hakemlerimize şükranlarımızı sunmayı bir borç biliriz. Öte yandan dergimizin gün be gün artan görünürlüğü ve başarısının kültür bilimlerinin çok farklı alanlarından katkılarla daha da ilerlemesini dilediğimizi de siz kıymetli paydaşlarımıza arz etmek isteriz.

Son olarak dergimizin tüm yayın yolculuğunda vermiş olduğu maddi ve manevi desteğinden dolayı TOKÜAD ailesine ve PA Paradigma Akademi Yayınları'na teşekkür ederiz. 2024 yılını uğurladığımız şu son birkaç günde hepinize mutlu yeni bir yıl diler, 2025 yılının tüm insanlığa güzellikler getirmesini temenni ederiz.

Doç. Dr. Mustafa DİNÇ
Editör

YAZIT
Kültür Bilimleri Dergisi

Araştırma Makalesi
Gönderim Tarihi: 04.11.2024
Kabul Tarihi: 29.11.2024
Yayın Tarihi: 20.12.2024
Yazıt Kültür Bilimleri Dergisi, 2024, 4(2): 227-259

Research Article
Received Date: 04.11.2024
Accepted Date: 29.11.2024
Published Date: 20.12.2024
DOI Number: 10.59902/yazit.1578780

GÖKÇEADA VE BOZCAADA'DA DENİZ AVCILIĞI FOLKLORU*

Folklore of Sea Hunting in Gökçeada and Bozcaada

Cem MERİÇ*

Mehmet Ali YOLCU*

ÖZ

Tarih sahnesinde görüldüğü ilk andan itibaren insanoğlu; çevresindeki tehlikelere karşı korunma içgüdüsünün etkisiyle hayatta kalabilmek adına çeşitli yollara başvurarak çözüm arayışına girmiştir. Başlangıçta fiziksel ve bilişsel özellikleri ile gözlem yetenekleri sayesinde yaşadıkları dünyanın doğal ve rutin düzenine uyum sağlayabilme amacı güden ilk insanlar, ilerleyen süreçte bu özelliklerini daha da geliştirerek avcılığı temel bir yaşam faaliyeti olarak hayatlarının merkezine almıştır. İlkel düzlemdeki avcılık; beslenme, korunma ve giyinme gibi birincil derecedeki ihtiyaçların karşılanması bakımından büyük önem arz ederken zamanla ticari ilişkilerin de gelişmesiyle birlikte ekonomik bir gelir kaynağı da oluşturmuş, zamanla avcılık ekonomik boyutunun yanı sıra doğayla bütünleşik vaziyette gerçekleştirilen sportif özellikli modern bir faaliyet olarak da görülmüştür. Dünyanın fiziksel yapısını oluşturan karasal ve sucul ortamlar, tarih boyunca avcılığın icra edildiği iki ana merkezi oluşturmuştur. Özellikle canlı çeşitliliği dikkate alınarak orman ve deniz gibi ortamlarda yoğun şekilde avlanan insanoğlu, doğayla kurduğu ilişkilerini avcılık yoluyla daha da derinleştirmiştir. Doğa-insan özelinde kurulan bu derin ilişki, animistik dünya görüşünün de etkisiyle avcılık faaliyetlerine sosyo-kültürel bir anlam kazandırarak içeriğinin folklorik ögelerle zenginleşmesine de zemin hazırlamıştır. Tüm kadim uygarlıklar gibi yaşadıkları bölgelerin coğrafi yapısına uygun şekilde avlanan Türklerin deniz avcılığına geçiş süreçlerinde ise şüphesiz denize kıyısı olan yerler ile denizde ada formunda bulunan doğal oluşumlarla tanışmaları etkili olmuştur. Çanakkale iline bağlı olup Ege Denizi'nin kuzeyinde yer alan ve aynı zamanda deniz avcılığı faaliyetlerinin kültürel ve ekonomik dokusunda merkezi bir rol üstlendiği Gökçeada ve Bozcaada, stratejik konuma sahip iki önemli Türk adasıdır. Bu çalışmada, adalarda yapılan saha araştırması sonucunda elde edilen deniz avcılığı verileri folklor disiplini çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Deniz avcılığı, folklor, Gökçeada, Bozcaada, doğa-insan, ilişkisi

* Bu makale; Cem Meriç'in, Prof. Dr. Mehmet Ali Yolcu danışmanlığında yürütmekte olduğu *Doğa-İnsan İlişkisi Bağlamında Kara ve Deniz Avcılığı Folkloru: Çanakkale Örneği* başlıklı doktora tez çalışması kapsamında üretilmiştir.

* Doktora Öğrencisi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Çanakkale-Türkiye. E-posta: cem.meric4817@gmail.com. ORCID: 0000-0002-1737-4346.

* Prof. Dr., Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Çanakkale-Türkiye. E-posta: mehmetaliyolcu@comu.edu.tr. ORCID: 0000-0001-7688-287X.

ABSTRACT

From the very first moment they appeared on the stage of history, human beings have sought solutions by resorting to various means in order to survive under the influence of the instinct of protection against the dangers around them. In the beginning, the first people, who aimed to adapt to the natural and routine order of the world they lived in thanks to their physical and cognitive characteristics and observation skills, further developed these characteristics in the following process and put hunting at the centre of their lives as a basic life activity. While hunting at the primitive level is of great importance in terms of meeting primary needs such as nutrition, protection and clothing, it has also created an economic source of income with the development of commercial relations over time, and over time, hunting has been seen as a modern activity with sportive features integrated with nature as well as its economic dimension. Terrestrial and aquatic environments, which constitute the physical structure of the world, have formed the two main centres where hunting has been carried out throughout history. Human beings, who have hunted intensively in environments such as forests and seas, especially considering the diversity of living things, have deepened their relations with nature through hunting. This deep relationship established between nature and human beings has given a socio-cultural meaning to hunting activities with the influence of the animistic world view and has also paved the way for the enrichment of its content with folkloric elements. Like all ancient civilisations, the Turks, who hunted in accordance with the geographical structure of the regions they lived in, were undoubtedly effective in their transition to sea hunting, meeting with the places with sea coasts and natural formations in the form of islands in the sea. Gökçeada and Bozcaada, which are connected to Çanakkale province and located in the north of the Aegean Sea, are two strategically important Turkish islands where sea fishing activities play a central role in the cultural and economic fabric. In this study, the sea fishing data obtained as a result of the field research conducted on the islands are evaluated within the framework of folklore discipline.

Keywords: Sea hunting, folklore, Gökçeada, Bozcaada, nature-human relationship

Giriş

Avcılık, insanlık tarihinin en kadim ve evrensel faaliyetlerinden birisi olarak, sadece biyolojik anlamda hayatta kalma mücadelesinin bir parçası değil, aynı zamanda insanın doğayla kurduğu derin ilişkinin de somut bir yansımasıdır. İlk çağlardan itibaren, fiziksel ve bilişsel düzeydeki yeteneklerini kullanarak hayatta kalma arayışına giren insanoğlu; beslenme, korunma ve barınma gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla avcılığı zamanla bir yaşam biçimine dönüştürmüştür. İlerleyen süreçte, avcılık insan yaşamıyla iç içe geçerek sosyo-kültürel ve ekonomik bir değer kazanmış, ticaretin gelişmesiyle ekonomik anlamda gelir kaynağına dönüşmüş, içerisinde bulunduğumuz modern dönemde ise sportif bir etkinlik olarak yeni bir boyut kazanmıştır.

Folklor (halk bilimi), belirli bir halk grubunun uzun yıllar boyu çevresinden edindiği veyahut bizzat kendisinin üretip hem sözlü hem de yazılı kaynaklar aracılığıyla nesilden nesle koruyarak aktardığı teorik ya da pratik düzlemdeki sosyo-kültürel temelli maddî-manevî bilgi birikimlerini kendi yöntemleri ile ele alıp

incelemek suretiyle bilimsel açıdan sonuçlar ortaya koymayı amaç edinen ve aynı zamanda etkin bir iletişim sürecine de sahip olan bilim dalıdır. Bu bağlamda yaşadığı bölgenin biyolojik (flora, fauna) ve coğrafi yapısını (dağ, deniz, ova vb.) dikkate alarak farklı özellikteki alanlarda çeşitli hayvanları avlamakla yaşamını idame ettiren avcı statüsündeki insanlar tarafından gerçekleştirilen avcılık faaliyetleri, dünyanın dört bir yanında kültürel pratikler ve inançlarla iç içe geçmiş bir şekilde sürdürülmüştür. Nihayetinde avcılık, bünyesinde barındırdığı folklorik malzemeler dolayısıyla zengin bir içeriğe kavuşmuş ve böylece folklor disiplininin inceleme alanına girmiştir. Nitekim halk bilimi ürünlerinin kadroları hakkında hazırlanan tanım ve tasnif çalışmalarına bağlı olarak yapılan en güncel tasnif çalışması, Sedat Veyis Örnek'e ait olan tasnifi genişleterek yeniden hazırlayan Özkul Çobanoğlu tarafından yapılmıştır (Kara, 2019: 33).

Örnek'in hazırladığı ve Çobanoğlu'nun genişlettiği ilgili tasnif çalışmasında avcılığa, "ekonomik türler" adlı altıncı başlıkta yer verilmiştir. Ayrıca tasnif içerisinde avcılık; "av türleri (kara, deniz avları)" ile "av araçları ve teknikleri" olmak üzere iki alt başlığa daha ayrılmıştır. Ancak son dönemlerde "avcılık" ve "folklor" merkezli akademik çalışmalara bakıldığında avcılığın yalnızca av türleri ile av araçları ve teknikleri gibi konularla sınırlı kalmadığı ve avcılık etrafında oluşan malzemelerin halk bilimi şubeleri özelinde oluşturulan tasnifin geneline yayıldığı ortaya konmuştur.

Ülkemizde kara avcılığı hakkında tez düzeyinde hazırlanan akademik çalışmalara göz atıldığında 1964 senesinde Mustafa Nafiz Duru tarafından lisans bitirme tezi olarak hazırlanan *Av ve Avcılığa Ait Folklor* başlıklı çalışma ön plana çıkmaktadır. Duru'nun çalışması; "av", "avcılık" ve "folklor" kavramlarının birlikte ele alınıp sahadan elde edilen malzemelerle birlikte incelenmesi bakımından gerek konu özelinde gerekse de akademik çalışmalar genelinde öncü çalışmalar arasında yer almaktadır. Avcılık ve folklor odağında hazırlanan bir diğer çalışma ise yüksek lisans tez boyutunda olup İbrahim Soysal tarafından *Mersin Halk Kültüründe Av ve Avcılık* başlığıyla 2021 senesinde hazırlanmıştır. Soysal çalışmasında, saha araştırmasına bağlı olarak elde ettiği av ve avcılık odağındaki folklorik verileri bilimsel açıdan incelemiştir. Deniz avcılığı ve folklor ilişkisi doğrultusunda hazırlanan lisansüstü tez çalışmalarında ise deniz avcılığı faaliyetleri ekonomik ve mesleki boyutunun da etkisiyle meslek folkloru bağlamında ele alındığı görülmektedir. Böylelikle 2014 senesinde Mustafa Açа'nın hazırladığı *Giresun ve Trabzon İlleri Balıkçılarının Meslek Folkloru*[1] isimli doktora düzeyindeki tez çalışması ile Berkant Örkün'ün 2016 senesinde hazırladığı *Meslek Folkloru Bağlamında Mersin'de Balıkçılık* başlıklı yüksek lisans düzeyindeki tez çalışması dikkat çekmektedir. Bahse konu olan ilgili çalışmalarda Açа, Giresun ve Trabzon illeri özelinde; Örkün ise Mersin

[1] Mustafa Açа'nın doktora tezi olarak hazırladığı çalışma, 2020 senesinde "Denizin Çocukları Giresun ve Trabzon Yöresi Balıkçılarının Meslek Folkloru" adıyla kitap hâline dönüştürülerek yeniden basılmıştır.

ili özelinde derlediği deniz avcılığı verilerini meslek folkloru bağlamında değerlendirmiştir.

Ülkemizde, araştırma konusu ile paralellik gösteren çeşitli çalışmalar da kaleme alınmıştır. Bu doğrultuda Türk Etnografya Dergisi'nin 1963 tarihli 6. sayısında Şükrü Elçin'in yazdığı "Ayvalık Balıkçılığı Üzerine Notlar" başlıklı çalışmada, Ayvalık'ta gerçekleştirilen deniz avcılığı faaliyetleri bünyesindeki folklorik malzemeler yazar tarafından saha araştırması sonucunda ortaya konmuştur. Yine Mustafa Açа'nın 2015 senesinde kaleme aldığı *Giresun ve Trabzon Yöresi Balıkçılarının Av Merkezli İnanış ve Uygulamalarına Karşılaştırmalı Bir Bakış* isimli çalışma, Giresun ve Trabzon yörelerinde yapılan saha araştırması sonucunda ulaşılan deniz avcılığı bağlamındaki inanış ve uygulamalara dair tespit ve karşılaştırma yapması bakımından önem arz etmektedir. Pınar Fedakâr ve Nükte Sevim Derdiçok'un 2016 senesinde birlikte hazırladığı *Meslek Folkloru Bağlamında Kıyı Ege Kadın Balıkçı Folkloru* isimli çalışmada ise deniz avcılığına dair folklorik birikim, kadın temsilciler özelinde ve meslek folkloru[2] çerçevesinde ele alınmıştır. İlgili araştırmanın evren grubunu oluşturan Çanakkale ili dâhilinde de deniz avcılığı ve folklor ilişkisinin ele alındığı görülmektedir. Bu minvalde 2008 yılında düzenlenen Çanakkale İli Değerleri Sempozyumu kapsamında Vedat Çalışkan ve Elvan Olcay'ın birlikte sunduğu "Boğazın Balıkları: Çanakkale'de Ekonomik, Mekânsal, Kültürel Etkiler ve Yeni Olanaklar" isimli bildiride deniz avcılığı faaliyetleri, Çanakkale ilinin sahip olduğu coğrafi özellikler dikkate alınarak ekonomik ve kültürel bazda değerlendirilmiştir. Ancak Çanakkale ilindeki deniz avcılığı faaliyetlerinin folklor ile ilişkisi, 2017 yılında düzenlenen 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde Mümtaz Fırat tarafından ortaya konmuştur. Fırat'ın, "Balıkçılık Folkloru: Çanakkale Geleneksel Balıkçılığı Üzerine Bir Değerlendirme" başlıklı çalışması, Çanakkale ilindeki deniz avcılığı faaliyetlerinin çevresinde gelişen folklor üzerine hazırlanan öncü çalışmalar arasında yer almaktadır. Öte yandan 2023 yılında düzenlenen Uluslararası Deniz ve Kıyı Folkloru Sempozyumu'nda Mehmet Ali Yolcu tarafından sunulan ve "*Çanakkale Kıyı Balıkçılığına Dair Geleneksel Ekolojik Bilgi*" başlığını taşıyan bildiride; Çanakkale ilindeki deniz avcılığı faaliyetleri etrafında tespit edilen geleneksel ekolojik bilgi kökenli veriler incelenmiştir.

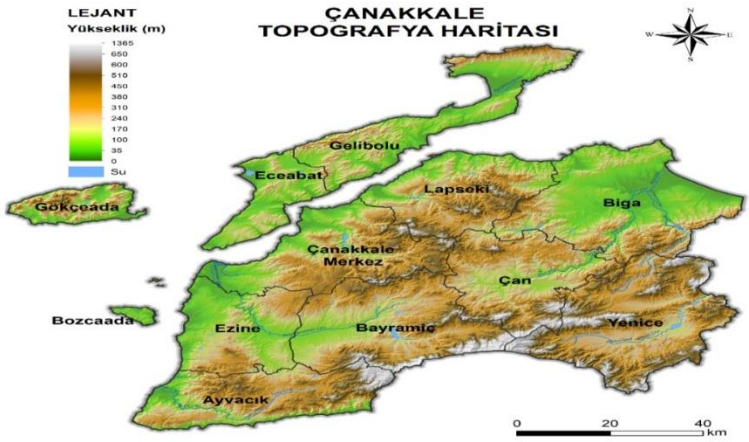
1. Örneklem Sahası Hakkında Bilgiler

Çanakkale şehri, aynı adı taşıyan boğazın Anadolu yakasında ve bu boğazın en fazla darlaştığı bir kesimde düz bir alanda kurulmuştur. Çanakkale, kuruluşu pek eski dönemlere inmeyen ve temeli Fatih Sultan Mehmed döneminde atılmış olan bir XV. yüzyıl şehri olup şehrin bu yeniliğine karşılık çevresinde yapılan kazılar yörede tarih öncesine kadar inen yerleşmelerin varlığını ortaya koymakla birlikte Çanakkale ilinin Marmara deniziyle ve Ege denizinde de sınırı vardır. Ege

[2] Deniz Avcılığı ve meslek folkloru ilişkisi hakkında ayrıca bk. (Tarhan, 2024).

denizinde bulunan ve Türkiye'nin en büyük adası olan Gökçeada (İmroz) ile üçüncü büyük adası olan Bozcaada bu ilin sınırları içindedir.[3]

Bozcaada ve Gökçeada tarihte "adalar denizi" olarak adlandırılan Ege'nin kuzeyinde, günümüz Türkiye'sinin iki ada ilçesi olarak en eski dönemlerden beridir bu coğrafyada isimleri duyulan medeniyetlerin izlerini taşıyan yerleşmelerdir (Dinç, 2021: 1).

Görsel 1. Çanakkale iline ait topografya haritası.

Venedik, Ceneviz, Haçlı, Bizans ve Osmanlı idaresinde bulunmuş olan İmroz adası, Balkan Savaşları sonunda 1913 yılında Tenedos (Bozcaada) ile Yunan Krallığı yönetimine girmiş; Birinci Dünya Savaşı sırasında İngilizler tarafından üs olarak kullanılmıştır. Kurtuluş Savaşı sonrasında Türkiye ve müttefik devletler arasında imzalanan Lozan Antlaşması'yla bu iki ada özel bir statüde idare edilmek üzere Türkiye'ye iade edilmiştir (Tansuğ, 2013: 17-18). Bozcaada ve Gökçeada'nın geçmişten günümüze gelen tarihi dokusu içerisinde Rumlar ise özellikle Cumhuriyet sürecinin ikinci yarısına kadar adaların sosyokültürel ve ekonomik yapısının temel belirleyicileri olmuşlardır (Dinç, 2021: V). Adalar Ege'den İstanbul ve Karadeniz'e açılan ulaşım yolunun girişinde bir gümrük kapısı olarak belirmekte; askeri ve stratejik önemlerini bu özelliği ile kazanmaktadırlar (Dinç, 2021: 1).

2. Araştırma Bulguları

Çalışmanın bu bölümünde, örneklem sahasında gerçekleştirilen alan araştırmaları neticesinde halk bilimi disiplini çerçevesinde elde edilen folklorik veriler; "Avcılık Bilgisi", "Doğa-İnsan İlişkisi", "Av Çeşitleri ve Avlanma Yöntemleri", "Av Ekipmanları ve Diğer Av Unsurları", "Halk Takvimi ve Meteorolojisi", "Halk Hekimliği", "Halk Baytarlığı", "Halk Hukuku", "Halk Matematiği/Ölçme-Tartma

[3] Bu paragraftaki bilgiler, Metin Tuncel'in TDV İslâm Ansiklopedisi'nde yazdığı "Çanakkale" maddesinden yararlanılıp özetlenerek hazırlanmıştır.

Bilgisi" ve "Halk İnanışları" ve olmak üzere farklı başlıklar altında ele alınıp değerlendirilecektir.

2.1. Avcılık Bilgisi

Mesleki boyutta gerçekleştirilen deniz avcılığı faaliyetlerinin ailenin erkek üyelerine bir miras olarak aktarıldığı ve böylece mesleğin sürekliliğinin de sağlandığı gözlemlenmiştir. Çalışmanın Gökçeada ayağındaki kaynak kişilerinden olan İlker Özdemir (KK-9) ile Bozcaada ayağındaki kaynak kişilerinden olan Birol Küçük'ün (KK-3) deniz avcılığına başlama süreciyle ilgili verdiği şu bilgiler dikkat çekicidir:

> "Babam da deniz avcısıdır. Ailemizdeki hemen her erkek birey deniz avcılığı ile uğraşmaktadır. Deniz avcılığına başlama sürecimde babam etkili olmuştur. Şu anda benzer bir şekilde oğlum da benim yanımda deniz avcılığı yapmaktadır." (KK-9).

> "Biz Muhaciriz. Babam 30-35 sene boyunca Tuna Nehri'nde balık avlamış. Ancak 1950-1951 senelerinde Bulgaristan'dan Bozcaada'ya göç edince babam buralardaki deniz ortamına alışık olmadığından avcılık yapamadı ama buralarda balık tutmak bize nasip oldu." (KK-3).

Ada coğrafyasındaki deniz avcılığı süreçlerinde kadın rolünün de geçmişe nazaran günümüzde farklılaşmaya başladığı görülmektedir:

> "Gökçeada'da kadınlar deniz avcılığı sürecinde eşleri ile aktif olarak görev almamakta olup buna benim eşim de dâhildir. Ancak ben bu duruma karşı değilim. Oğlum ileride evleneceği kişi ile deniz avcılığı yapmak istediğini bana her fırsatta dile getirmektedir." (KK-9).

> "Son 10 yıldır Bozcaada'daki deniz avcıları kalamar avı sezonunda genellikle eşleriyle birlikte avlanmaktadır. Kadınların özellikle kalamar avcılığında eşlerine eşlik etmelerinin sebebi ise kalamar avının zevkli ve diğer avlara nispeten biraz daha rahat olmasıdır. Böylece kadınlar hem avlanan eşleriyle zaman geçirmekte hem de onlara av konusunda yardımcı olmaktadır." (KK-3, KK-16).

Deniz avcılığı sürecinde, tecrübeye dayanan bir deniz avcısının "reis" unvanını alabilmesi için belirli özelliklere sahip olması gerekmektedir. Reis, günümüzde yaygın olarak kullanılan deniz tarama cihazlarını etkin bir şekilde kullanabilmeli; hava durumunu ve ani değişimleri dikkatlice takip edebilmelidir. Ayrıca, av meralarını ve bu bölgelerin özelliklerini iyi bilmesi, tekne içinde disiplin sağlayarak düzenli bir çalışma yürütmesi önemlidir. Reis, denizi anlama ve geçimini denizden sağlama yeteneğine sahip olmalı, başarılı av süreçleriyle deneyimini artırmalıdır. Reis, başarılı avlar gerçekleştirerek hem kendisini hem de tayfasını maddi ve manevi açıdan memnun etmekle yükümlüdür (KK-9). Ayrıca balıkların farklı zekâ düzeylerine sahip olduğu göz önünde bulundurularak, reis ve tayfasının her zaman uyanık olması gerekmektedir. Reis, avcılığı etkileyen çeşitli

unsurları dikkate almalı; hava ve balığı doğru bir şekilde izlemeli, av meralarına uygun ekipmanlar seçmeli ve tayfasını etkin bir şekilde idare etmelidir (KK-7).

Deniz avcılığında kullanılan yem çeşitleri mevsimsel olarak farklılık gösterebilmektedir. Yılın belirli bir döneminde kalamar ile avlanan bazı balık türleri yılın farklı zamanlarında tirsi vd. balık türleri ile avlanabilmektedir. Bu durum geçmişte belirli bir döngüsel düzene göre ilerlerken günümüzde küresel ısınmaya bağlı olarak farklılık gösteren iklim değişiklikleri deniz canlılarının beslenme alışkanlığını da etkilemektedir. Örneğin; geçtiğimiz sene aynı yemle avlanan balıklar bu sene aynı yemle avlanamayabilir. Bu nedenle deniz avcıları, önceki yıllardan farklı olarak kullandıkları yemlerin özelliğini her sene değiştirmektedir (KK-2, KK-9).

2.2. Doğa-İnsan İlişkisi

Deniz kirliliği birçok deniz canlısının varlığını tehdit etmekte ve bu canlıların bulundukları yerleri terk ederek farklı bölgelere göç etmesine zemin hazırlamaktadır:

> "Özellikle geçmiş dönemlerde uzun yıllar Gökçeada'da sünger avcılığı yapmış birisi olarak deniz kirliliği, denizdeki planktonlar ile beslenen tek hücreli süngerlerin yok olmasına zemin hazırlamıştır. Geçmiş yıllarda kılıç balığı Karadeniz ve Marmara'da bulunduğundan avcılığı yapılıyordu ancak günümüzde bu denizlerin kirlenmesi kılıç balıklarının Kuzey Ege ve çevresine göç etmesine neden olmuştur. İleride Kuzey Ege Denizi'nin de kirlenmesiyle kılıç balıkları Akdeniz'in farklı noktalarına göç etmeye başlayacaktır." (KK-2, KK-9).

> "Bir insan hayatını devam ettirecek uygun şartları karşılayamazsa hayatını devam ettirebileceği farklı noktalara yönelir. Bu durum balıklar için de geçerlidir. Yeteri kadar beslenemeyen ve sayıca sürekli azalan balıklar, neslini devam ettirmek için daha güvenli bir bölgeye göç etmektedir." (KK-18).

İnsan nüfusunun artması, deniz ürünlerine dönük sanayileşme sürecinin yaygınlaşması ve teknolojik gelişmelerin ilerlemesi avlanma sürecine doğrudan etki edip aşırı ve bilinçsiz avlanmanın giderek artmasına yol açarak denizlerdeki canlı popülasyonunun geçmişe göre daha da azalmasına yol açmıştır:

> "Eskiden lüfer çoktu. Ben Bozcaada Limanı'nın içi kadar lüfer sürüleri gördüm. Günde 1 ton, 1,5 ton lüfer tuttuğumuz günler oldu. Ama sonrasında fen ilerledi ve gırgırlar çıktı piyasaya. Askeriyedeki radarlar gibi cihazlarla denizdeki bütün balıkları görüp aldılar. Eskiden emek vardı. Şimdilerde ise balığa kaçış yok." (KK-3).

> "Geçmiş yıllarda Bozcaada'nın çevresi deniz ürünü bakımından çok bereketli idi. Istakoz ve böcekler o denli boldu ki Bozcaada balıkhanesindeki esnaflar, avlanan ıstakoz ve böcekleri canlı olarak akvaryumlarda muhafaza ederdi. Balıklar ise hem bol hem de iriydi. Ahtapotlar o kadar fazlaydı ki sahillere

vururdu. Ancak bilinçsiz ve aşırı avlanma nedeniyle bu canlıların sayısı azaldı ve çoğalmasına da fırsat tanınmadı." (KK-4).

"Deniz canlılarının deniz ekosistemi içerisinde sahip olduğu değer, maddi değerinden daha yüksektir. Ayrıca ekonomik değere sahip deniz canlılarının avlanması, merada avlanması gereken diğer deniz canlılarının varlığını da tehlikeye sokmaktadır. Geçmişte avlanma yoluyla denizden elde ettiği her şeyi satan deniz avcıları nedeniyle artık bu deniz avcılarının avlandığı meralarda canlı çeşitliliği yok olma seviyesine gelmiştir." (KK-2, KK-9).

Deniz ekosistemindeki canlı popülasyonunun azalması yalnızca deniz avcıların av verimliliğini değil aynı zamanda balık avlayarak beslenen deniz memelileri ile göç balıklarının çeşitli davranışlarını da zamanla değiştirmiştir:

"Denizdeki balık sayısı günden güne azalınca yunus balıkları da artık eski avcılığını kaybetti ve hazıra alışarak ağ takımlarındaki balıklara sarmaya başladı. Eskiden balık bol iken yunus balıkları deniz avcılarının ağ takımlarına sarmazdı." (KK-16).

"Başlıca sebebi avcılık olmak üzere deniz canlıları pek çok tehlikeye karşı kendisini sürekli geliştirmektedir. Göç balıklarından olan lüfer balığına ağ attığımızda bu balığın defalarca ağ takımından dönerek çıktığına şahit olduk. Dönek ağların içerisine giren balıklara ne yapılırsa yapılsın ağa hiçbir şekilde vurmuyor. Çünkü artık balıklar da yeni şeyler öğreniyor." (KK-16).

Deniz canlılarının farklı koşullar doğrultusunda sergiledikleri çeşitli davranışları uzun yıllar boyu gözlemleyen deniz avcıları, gözleme dayalı bilgi birikimlerini av verimini artırmak adına bazı durumlarda uygulayabilmektedir:

"Herkes için geçerli olmasa da bazı deniz avcıları avlandıkları meralarda sıklıkla köpek balıklarına denk geldiğinde o meraya ölü köpek balığını ölüsünü parçalayarak bırakmaktadır. Bunun sebebi ise köpek balıklarının kendi ölüsünün bulunduğu bölgeleri terk etme içgüdüsünden kaynaklanmaktadır. Ancak bu durum göç hareketlerini köpek balığına göre gerçekleştiren mercan balıklarının popülasyonunu ve göç rotasını doğrudan etkilediğinden meranın zenginliğini azaltmaktadır." (KK-9).

"Çapari takımı ile avlanan trakonya ve iskorpit balıklarının zehirli dikenleri kesildikten sonra livar içerisine atılır. Livarda yaşama süresi özelinde en dayanıklı balıklar arasında yer alan trakonya veya iskorpit balığının; yaz mevsiminde ağzında kurt veya bit oluşan sinarit ve mercan gibi büyük balıklar tarafından ağız kurdunu ya da ağız bitini öldürmek/düşürmek amacıyla yendiğinin bilinmesi üzerine deniz avcıları trakonya ve iskorpit balıklarını yaz mevsimlerinde sinarit ve mercan avlamak için yem olarak kullanılmaktadır." (KK-20).

"Erbain dönemindeki balıklar, kış mevsiminin şiddetini artırıp deniz suyunu soğutmasıyla hareketsiz kalmaktadır. Bu dönemdeki balıklar beslenmek için

bile hareketlenmediğinden erbain dönemi deniz avcılığının verimini düşürmektedir." (KK-12).

"Yunus balıklarının denizin üstünde yükselip kuyruklarını burgu yaptıktan sonra denize geri dalması şeklindeki davranış, deniz avcıları tarafından o bölgede büyük bir balık sürüsü olduğuna ve yunus balığının bu davranışıyla aslında avcılardan yardım istemesi olarak düşünülmektedir." (KK-16).

"Deniz analarının fazla olması o sene palamut ve torik gibi iri balıklar ile sürü hâlinde gezen kupa balığının fazla olacağı anlamını taşımaktadır." (KK-11, KK-12).

"Kupa balığının küçüğü olan ve 'tinton kupa' olarak adlandırılan balıktan çok olursa o seneki deniz avcılığı sezonunun Bozcaada için bereketli geçeceğine inanılmaktadır." (KK-1, KK-16).

Bazı deniz avcıları, av merasının coğrafi yapısını dikkate alıp avlanma sürecini kolaylaştıran birtakım yöntemler geliştirerek uygulamaktadır:

"Ağ ya da olta ile yapılacak olan deniz avcılığı süreci öncesinde en fazla 15 metre derinliğe sahip sığ yapıdaki meralarda av ekipmanları denize bırakılmadan yarım saat evvel deniz avcıları tarafından denize küçük ya da -genellikle- büyük abdest yapılmaktadır. Bu uygulamadaki esas amaç sıvı yahut katı hâldeki dışkının denizde yaydığı koku ile balıkların meraya toplanmasını sağlamaktır. Genellikle bu yöntem sayesinde yayılan kokunun etkisiyle kupa, melanurya, sarpa ve kefal balıkları avlanmaktadır." (KK-17).

"Ağ ya da olta ile yapılan deniz avcılığında deniz yüzeyini berraklaştırmak adına saçılan zeytinyağına bulanmış iri yapılı kum taneleri zıpkınla gerçekleştirilen deniz avcılığında da bulanık durumdaki deniz suyunu berraklaştırıp görüş alanı yaratmak amacıyla denize saçılmaktadır." (KK-6).

Deniz avcıları, avcılık yaptıkları ekosistem dâhilinde yer alan bazı deniz canlılarının deniz popülasyonu varlığına olumlu etkisini de göz ardı etmemektedir: "Deniz patlıcanı, deniz tabanındaki kumu ayrıştırarak beslendiği ve bu sayede de denizi temizleyip denizdeki oksijen miktarını artırması bakımından deniz ekosistemi için önem arz etmektedir." (KK-4).

Deniz avcılığında gerek kullanılan avlanma yöntemleri gerekse de bu yöntemlerle yapılan avcılık faaliyetleri sonucunda istilacı türlerin avlanmasının temelinde deniz ekosistemindeki canlı popülasyonunu koruma düşüncesi yatmaktadır:

"Günümüzde zengin av meralarında avlanan bazı deniz avcıları ise az sayıdaki paragat takımı ile avlanarak meradaki canlı popülasyonunu da kontrol altında tutmaktadır. Ayrıca istilacı deniz canlılarından olup farklı yollarla denizlerimize gelen balon balığı, aslan balığı vb. istilacı deniz türleri çok fazla üreyip denizdeki diğer canlılara ciddi derecede zararlar verdiğinden ağ ya da olta ile yakalanmaları durumunda denize bırakılmamaktadır." (KK-2, KK-9).

2.3. Av Çeşitleri ve Avlanma Yöntemleri

Zıpkınla denize dalarak ya da kıyıdan kamış adı verilen makaralı oltalarla yapılan sportif amaçlı deniz avcılığı yöntemleri hariç tutulursa her iki ada örnekleminde tespit edilen avlanma yöntemleri tekne ile gerçekleştirilmekte olup ağ ya da olta kullanımına bağlı avlanma sürecinde kullanılan araç-gereçlere göre adlandırılmaktadır. Bu doğrultuda Gökçeada ve Bozcaada'da avcılık faaliyeti gösteren tekne sahibi deniz avcıları ağcı ya da oltacı olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır.

Gökçeada'daki deniz avcılığı süreci genellikle mercan, sinarit, kılıç balığı, lüfer, palamut ve ıstakoz gibi göç eden deniz canlılarının göç etme sürecindeki hareketlerinin takibine bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Bu durumun temel nedeni ise Gökçeada'nın göç eden deniz canlılarının göç yolu üzerinde yer almasıdır. Buna bağlı olarak göç eden her deniz canlısının yıl içerisinde avlandığı belirli zaman aralıkları bulunmaktadır. Bu nedenle her deniz canlısı için farklı av ekipmanları kullanılmaktadır. Günümüzde Gökçeada'da Rum deniz avcısı kalmamıştır. Bu coğrafyada daha çok Bandırma ve çevresinden gelenler gırgır ve trol sahipleri avlanmaktadır. Bandırma'dan gelen endüstriyel deniz avcılığı Gökçeada ve çevresindeki deniz ürünü varlığını azaltmakta ve deniz ekosistemine ciddi zararlar vermektedir (KK-2, KK-9).

Ağcılık: Gökçeada ve Bozcaada'da ağ ile yapılan deniz avcılığı faaliyetlerinde yaygın olarak alamana (voli) ve marya (dip) ağları kullanılmaktadır.

Bir ağ takımının deniz içerisinde çalışıp çalışmaması durumu deniz tabanı ve yapısıyla yakından ilişkilidir. Örneğin; deniz tabanında erişte yosununun fazla olması ağ takımındaki gözenekleri kapattığından bu durum ağ takımının işlevini kaybetmesine neden olmaktadır. Fakat taşlık zemine sahip deniz tabanlarında erişte yosunu fazla bulunmadığından ağ takımı işlevini kaybetmemektedir. Benzer bir durum deniz tabanındaki çayır alanlar için de geçerlidir. Yağmurlu havalarda karadaki yüksek yerlerde biriken yağmur suları birikerek bir şekilde denize ulaşmaktadır. Yağmur sularının karadan denize doğru hareket etmesi beraberinde çamur da getirdiğinden denize dökülen çamurlar da ağ takımındaki gözenekleri kapatmaktadır. Bundan dolayı yağmurlu havalarda denize ağ takımı bırakılmaması gerekmektedir (KK-9).

Alamana (voli) ağı daha çok palamut, torik, lüfer vb. balıkların avcılığında kullanılsa da ağların yapısı avlanacak balıkların türüne ve boyutuna göre değişiklik göstermektedir. Ağların gözleri ise balıkların fiziksel yapısı dikkate alınarak milim hesabıyla boyutlandırılmaktadır. Ağların bir diğer özelliği ise avlanacak balığın hangi derinlikte yaşadığıyla ilişkilidir. Bu da ağlara koyulacak kurşun, mantar vb. malzemelerin adetini ve ağırlığını belirlemektedir. Alamana ağı, deniz avcıları tarafından denizde görülen balık sürüsünün etrafının sarılmasıyla gerçekleştirilmektedir.

Genellikle deniz dibine yakın noktalara bırakılarak marya ağı ile gerçekleştirilen deniz avcılığında marya ağının kullanıldığı meralarda ağın atıldığı derinliğe göre avlanacak olan deniz ürünü çeşitliliği artmaktadır. Örneğin; marya ağı 1000 metre derinliğe atıldığında köpek balığı, 300 metre derinliğe atıldığında mezgit balığı, 100 metre derinliğe atıldığında mercan balığı, 20 metre derinliğe atıldığında sübye avlanabilmektedir (KK-2, KK-9).

Oltacılık: Adalar coğrafyasında tekne ile gerçekleştirilen deniz avcılığı süreçlerinde paragat ve çapari adı verilen iki olta çeşidi ön plana çıkmaktadır.

Paragat, kalın bir misinaya eklenen çok sayıdaki iğne ile donatılmış bir av ekipmanı olup genellikle bir leğen veya sepet yardımıyla kullanılır. Paragat takımları, avlanacak deniz ürünlerinin çeşitliliğine bağlı olarak canlı veya cansız yemlerle donatılmaktadır. Bu yemler, gün doğumu sırasında deniz canlıları tarafından yoğun bir şekilde tüketilse de hava aydınlandıktan sonra atılan paragat takımlarında genellikle sinarit balığı ve ahtapot gibi türler avlanmaktadır. Sinarit balığı avcılığı için, yem olarak hem ahtapot hem de sinarit balığı kullanılmaktadır. Yem olarak kullanılacak ölü ahtapotlar, birkaç dakika kaynatılarak "lez" adı verilen yapışkan bir madde salgılatılır. Bu işlem sonrasında ahtapotlar parçalanarak paragat takımına yerleştirilir; aksi takdirde, ahtapotun üzerindeki lez, deniz tabanındaki kum ve çamur gibi maddeleri kendisine çekerek yem etkisini kaybetmektedir. Ayrıca, lezden arınmamış ahtapotu yiyen balıkların zehirlenerek ölü halde deniz yüzeyine çıkmaktadır. Paragat takımına takılan yemler arasında deniz patlıcanı da bulunmaktadır. Deniz patlıcanı takılan paragat takımlarıyla genelde çipura, sargoz ve karagöz avlanmaktadır (KK-3, KK-9, KK-16).

Çapari, genellikle ince bir misinaya bağlı, uç kısımlarında iğneler bulunan ve bazen yem bazen de tüy takılan çoklu iğne sistemidir. Çapari, özellikle sığ sularda ve kıyı bölgelerde, çeşitli balık türlerini yakalamak için kullanılmaktadır. Örneğin; uskumru çaparisinde hindinin kırçıllı ve uzun kanat tüyleri; palamut çaparisinde kaz ve horozun beyaz renkli kısa göğüs tüyleri; istavrit çaparisinde ise martıların uzun ve beyaz renkli kanat tüyleri kullanılmaktadır. Bazı deniz avcıları palamut çaparisinde kullanılacak olan beyaz renkteki tüylere kına sürerek renklendirmektedir. Deniz içerisinde balıkların dikkatini çekmek amacıyla çapari takımında kullanılan tüyler takıma kırmızı renkli iplerle bağlanmaktadır. Günümüzde çapari takımlarında sentetik tüyler ve simli ipler tercih edilmektedir. Ayrıca geçmişte deniz avcılarının hemen hepsi çapari takımlarını kendisi bağlarken günümüzde insanlar hazıra alıştığından çapari takımını yapmak yerine dışarıdan hazır almaktadır (KK-1, KK-12).

Kılıç Balığı Avcılığı: Gökçeada'nın kuzeyinde ve Saroz Körfezi'nin açıklarında nisan-haziran ayları arasında gerçekleştirilen kılıç balığı avcılığı, yüz yılı aşkın bir süredir aynı yöntemle geleneksel olarak uygulanmaktadır. Bu avcılık, denizin sakin ve sütliman olduğu dönemlerde yapılır ve kılıç balıklarının deniz yüzeyine

çıkmasıyla başlar. Kılıç balıkları, kış mevsiminde deniz dibine çekilerek gözlerinde biriken yağ tabakasını nisan ayında güneşin yardımıyla eritmek amacıyla yüzeye çıkar ve hareketsiz kalır. Avcılık sürecinde kullanılan en önemli unsur, teknenin ön kısmına kurulan ve balıklara sessiz bir şekilde yaklaşmayı kolaylaştıran uzun bir iskeledir. Bu iskele sayesinde balıklar, teknenin motor sesini daha geç duyduğundan kaçmaları engellenir. Av sürecinde bir kişi, teknenin üst kısmından dürbün ya da çıplak gözle denizi tarar; diğer kişi ise iskelenin ucunda, mızrakla balığı avlamaya hazır bekler. Kılıç balıklarının yerinin belirlenmesi, sonar gibi teknolojilerle değil, gözlem yoluyla yapılır ve bu geleneksel yöntem Güney Amerika ile Akdeniz'in bazı bölgelerinde de benzer biçimde uygulanmaktadır (KK-2, KK-8, KK-9, KK-18).

Ahtapotçuluk: Ahtapot avcılığı, genellikle kasım ve nisan ayları arasında, kanca, parangula, zoka ve zıpkın gibi çeşitli ekipmanlar kullanılarak gerçekleştirilmektedir. Ocak ayında ahtapotlar, kıyıya gelerek çiftleşme sürecine hazırlanmaktadır; nisan ayında ise yavrulama dönemi başlamaktadır. Ahtapotlar, yumurtladıkları yere girerek yumurtadan çıkan yavruları ağız yoluyla temizler ve güvenliklerini sağlamak için çevresini taşlarla kaplar. Yavruların beslenme sürecinde anne ahtapot, yuvada kalarak yavruların kendisini yemesine izin verir. Bu durum, yavru ahtapotların anne ahtapotu yiyerek yuvadan ayrılana kadar sürmekte olup, genellikle anne ahtapot bu süreçte yaşamını yitirmektedir. Bu nedenle, nisan ayında Gökçeada ve Bozcaada'da ahtapot avcılığına izin verilmemektedir. Ayrıca, ahtapotlar yalnızca yeşil renkte kamufle olamadıkları için, yeşil yosunların bulunduğu alanlarda küçük balıkları avlarken, zıpkınla dalış yapan avcılar tarafından kolayca avlanabilmektedir (KK-1, KK-3, KK-6, KK-9).

Kalamarcılık: Ada coğrafyasında kalamar avcılığı, ucu sıralı iğnelerle bezenmiş halde renkli bir yapıya sahip olan ve zoka adı verilen özel balık maketlerinin kullanıldığı olta takımlarıyla gerçekleştirilmektedir. Kalamar avı için kullanılan av takımında gece ve gündüz vakitlerinde farklı renklerdeki kalamar zokaları tercih edilmektedir. Ayrıca zoka takımındaki her bir iğne başının misinaya paragat düğümü ile çok sağlam bir şekilde düğümlenmesi ve sabitlenmesi gerekir. Kalamar avı takımı kullanıldıktan sonra av takımının karışmaması ve sonraki kullanımda avcıya kolaylık sağlaması amacıyla takımda bulunan iğneler ters yönde sarılmalıdır. Kalamar avı takımında bulunan misinaların sayısında bir sınırlama yoktur. Kalamar avı, sonbahar ve kış mevsimlerinde yoğun bir şekilde yapılırken kalamar avcılığı süresince deniz avcılarının dikkat ettiği unsurlar bulunmaktadır. Kalamar; akşam güneşinin batmaya yakın olduğu ve sabahın vakitlerinde güneşin doğduğu ilk saatlerde avlanmaya çıktığından avcılığı daha kolay olmaktadır. Bunun haricinde akşam vakitlerinde yapılan kalamar avcılığında ayın da etkisi son derece büyüktür. Zira ay, dolunay şeklinde tam tepe noktada berrak olup denizde yakamoz oluşturduğu zaman kalamar avı olmamaktadır. Çünkü kalamarlar, takımlardaki misinaları yakamoz sayesinde görmekte ve bunun bir tuzak olduğunu anlayarak

kalamar takımlarına atlamamaktadır. Bu tip durumlarda ayın tepe noktasından uzaklaşması ve parlaklığının azalması beklenmektedir. Ay alçalıp parlaklığını kaybettiği vakit kalamar takımları yeniden av yapmaktadır. Ay parlaklığını belirleyen bir diğer unsur da havadaki bulut vb. doğal unsurlardır. Puslu havalarda da ay parlaklığını kaybettiğinden bu tip durumlar kalamar avcılığına son derece elverişlidir. Bu havalar, deniz avcısına av için ihtiyacı olan loş ışığı sağladığından kalamar, ay aydınlığında avlanmaya çıktığında deniz avcıları tarafından da rahatlıkla avlanmaktadır (KK-9, KK-15, KK-17).

Süngercilik: Deniz süngeri avcılığında süngerler bağlı bulundukları taşlardan el ile kopartılarak avlanmaktadır. Kopartılan süngerler birinci gün güvertede güneşe bırakılarak akşamüstü filelere istiflenerek ayakla çiğnenir ve denize atılarak bir gün boyunca deniz suyunda bekletilir. Ertesi gün denizden çıkartılan süngerler çuvallara koyularak güneşte bırakılır. Deniz süngerlerinin güneşe bırakılıp "kızdırılması" sürecindeki esas amaç hem süngerlerin hem de süngerlerin içerisindeki organizmaların ölüm sürecini hızlandırmaktır. Bu aşamanın ardından yeniden çiğnenip denize bırakılan süngerler sabah vakti yeniden sudan alınır ve yine ayak yardımıyla çiğnenir. Deniz süngerlerinin tamamen beyaza yakın açık sarı renklerine bürünmesiyle işlem tamamlanır ve süngerler nemsiz ev ortamında kurumaya bırakılır. Avlanan başlıca sünger çeşitleri arasında mandaba (*kıyı süngeri*), kaba sünger, melat süngeri ve fil kulağı (*ipsatur/ipsator*) süngeri bulunmaktadır. Maddi bakımdan en yüksek değere sahip olan sünger ise melat süngeridir. Bunun en önemli sebepleri arasında melat süngerlerinin derin su ortamında yetişmesi, daha yumuşak ve diğer sünger çeşitlerine nazaran daha etli bir yapıya sahip olmasıdır. Kıyı süngerleri biraz daha sert bir dokuya sahiptir (KK-11).

Deniz süngerlerinin üreme ve gelişme hızı, çevresel faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterse de rüzgârlı ve dalgalı denizlerde, özellikle kış mevsiminin sert ve akıntıların yoğun olduğu dönemlerde süngerlerin üreme verimliliği artmaktadır. Akıntılı sularda yetişen süngerlerin daha hızlı geliştiği ve bu koşullar süngerlerin büyüme sürecinde oldukça belirleyicidir. Normal koşullarda bir deniz süngerinin ekonomik değere ulaşabilmesi için 3-4 yıl gerekse de bu sürede vaktinde avlanmayan süngerlerin hastalanarak diğer süngerlere de zarar vermesine yol açabilmektedir. Süngerler tek hücreli canlılar olduğundan zarar gördüklerinde kendilerini onarma yetenekleri oldukça sınırlıdır. Rumlar, sünger avcılığında Türklerden daha deneyimli olup geçmiş dönemlerde sürdürülebilir avcılık yöntemlerini uygulamışlardır. Zira süngerleri taş üzerinden keserek ya da kopardıktan sonra dikkatlice denize geri bırakmak, süngerlerin yeniden büyümesini sağlamaktadır. Buna karşılık, Türkler süngerleri yanlış toplama biçimleriyle avladıktan sonra çiğneme işlemine geçmekte ve süngerlere zarar vererek yeniden üremelerini engellemektedir (KK-8, KK-10, KK-11, KK-18).

Gökçeada ve Bozcaada'da sünger avcılığı yaygın bir şekilde yapılırken 1985'li yıllarda süngerlere hastalık bulaşması sebebiyle sünger popülasyonu yok olma

seviyesine gelmiştir. Süngerlere her 20 senede bir hastalık bulaştığı ve bu nedenle zarar gördüğü eski süngerciler tarafından ifade edilse de 1985'li yıllarda gelen hastalık, süngerler üzerinde ciddi bir yıkıma yol açmıştır. Adalarda avlanan kaba sünger, ince sünger, kulak süngeri vb. sünger çeşitleri, adaya gelen Yunanlılara satılır ve Yunanlılar da satın aldıkları süngerleri işleyerek başta ABD, İtalya ve Japonya olmak üzere çeşitli ülkelere satmıştır. O dönemlerde deniz süngerlerinin başlıca kullanım alanları arasında ilaç, kimya, kozmetik ve silah sanayii gibi alanlar gelse de sünger popülasyonunun azalması ve suni süngerlerin kullanılmaya başlanması her iki adada gerçekleştirilen süngercilik faaliyetleri ciddi anlamda azaltarak yerini zamanla turizme bırakmıştır (KK-8, KK-11, KK-18).

2.4. Av Ekipmanları ve Diğer Unsurları

Avcılık faaliyetlerinde kullanılan teknelerin yapımında farklı ağaç türleri tercih edilmektedir. Dış kaplama için kızıl çam ve kestane ağaçları kullanılırken, ana omurganın yapımında meşe, gürgen, sedir, selvi ve dişbudak gibi sert ağaçlar işlenmektedir. Teknenin iç iskeletinde ise kestane, karaçam veya dut ağaçları kullanılırken küpeşte yapımında ise dişbudak ve dut ağacı, denizdeki tuzluluk ve neme karşı dayanıklılığı nedeniyle tercih edilmektedir. Geçmişte deniz kabuklularının üremesini önlemek amacıyla teknelerin alt kısımlarına sönmemiş kireç ve hayvansal iç yağ ile kömür karışımı sürülmüş olsa da günümüzde bu soruna karşı bakır oranı yüksek boyalar kullanılmaktadır (KK-17, KK-20).

2.5. Halk Takvimi ve Meteorolojisi

Toplayıcı, avcı, çoban, çiftçi vb. gibi hangi çeşit ekonomiye sahip olursa olsun, her sosyal ünitenin içinde yaşadığı doğanın coğrafi ve o toplumun ekonomik yapısına uygun kendine özgü bir takvimi vardır (Erginer, 1970: 18). Halk takvimi ve meteorolojisi, doğa-insan ilişkisi düzleminde sosyal ve kültürel ihtiyaçlar doğrultusunda uzun yıllar boyunca sürdürülen doğa gözlemine, mevsimsel değişikliklerin takibine, tarımsal faaliyetlerin sürecine ve dini bayramların etkisine dayalı şekilde ortak bilinçle oluşturduğu geleneksel bir zaman ölçme sistemidir. Doğa-insan ilişkisi sonucunda gelişen halk takvimleri; resmi takvimlerden farklı olarak gök cisimlerinin hareketleri, hava durumu döngüsü, bitki örtüsü ve hayvan davranışları gibi unsurlardan faydalanmakta olup ait oldukları toplumun yerel deneyimleri ve bilgilerinin somut bir yansımasıdır.

Yıl boyunca toplum içinde ortaya çıkan toplumsal, ekonomik, kültürel, dinsel ve büyüsel olayları ve bunların tekrar edeceği zamanları belirlemek amacıyla kullanılan geleneksel bilgi ve uygulamalar, halk takvimi adı verilen zaman belirleyicisi içinde yer alır (Aça, 2019: 444). Türk toplum hayatında tarih boyunca avcılık, hayvancılık ve tarım, hâkim iktisadi modeller oldukları için bu geleneksel nitelikli mesleklere dönük her bir tasarruf, faaliyetin gerçekleştirildiği alanın iklim koşulları merkezde tutularak geliştirilmiş halk takvimine göre gerçekleştirilmiştir (Aça, 2015: 381).

Araştırma sonucunda her iki sahadaki kaynak kişilerden elde edilen halk takvimi ve meteorolojisine dönük bilgiler şu şekildedir:

İklim ve Mevsim Koşullarının Etkisine Dayalı Tahminler

"Deniz avcılığında kış mevsiminin sert geçmemesi ilkbahar mevsimini de olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle kış mevsimi ne kadar sert geçerse takip eden mevsimlerde daha fazla avcılık yapılmaktadır. Benzer bir durum yaz mevsimi için de geçerlidir. Zira sonbahar mevsiminde bereketli av sezonunun yaşanması için yaz mevsiminin sıcak geçmesi gerekmektedir." (KK-9).

"Yaz mevsiminin sıcak ve kurak geçmesi kış mevsiminin de o kadar sert ve soğuk geçeceğine işarettir." (KK-16).

"Eski takvime göre Kasım'ın 22'si gün dönümüne denk geldiğinden o tarihte çok tehlikeli fırtınalar çıkmaktadır. Kasım 22'de çıkan fırtınanın etkisiyle deniz mendireği aşar kıyıları ve kayıkları döverdi. Eskiden havalar sertti. Şimdilerde o eski havalar artık kalmadı." (KK-3).

"İklimsel değişiklikler ve küresel ısınma deniz sıcaklığının farklılaşmasına neden olmaktadır. Bu durum balıkların bulunduğu ortamı doğrudan etkilemektedir. Zira balıklar deniz suyu sıcaklığını algılayarak su altında yaşamını sürdürmektedir. Deniz suyu sıcaklığındaki ani ve sert değişimler balıkların farklı sıcaklıktaki sulara göç etmesine neden olmaktadır." (KK-9).

"Kış mevsiminin sert geçeceğini Karadeniz belli etmektedir. Göç balıklarının aşırı bir şekilde erken tarihlerde Ege ve Akdeniz'e doğru hareketlenmesi kış mevsiminin uzun ve soğuk geçeceğini bildirmektedir." (KK-7).

"Zemheri girdiği vakit denizdeki balıkların hepsi 40 gün 40 gece boyunca 'erbain' dönemine girerek denizde saklanır. Bu zaman zarfında balıklar saklandığından pek yemlenmez ve bu nedenle avlanması zorlaşır. 40 günün ardından 'meşe' dönemine giren balıklar açılır ve göç etmek için denizde yeniden hareketlenmeye başlar. Erbain döneminde avcılık her ne kadar zor olsa da balığa denk gelindiği zaman ciddi avlar yapılabilmektedir." (KK-7).

Deprem veya fırtınadan önce deniz avcıları dip balıklarının bazı hareketlerini av esnasında gözlemlemektedir: "Dip balıkları, deprem veya fırtına meydana gelmeden 2-3 gün evvel dipten çıkarak orta suda kendisini askıya almaktadır. Şayet orta suya bırakılan ağ ya da paragat takımından dip balığı çıkması fırtına ya da depremin habercisidir." (KK-17).

Av esnasındaki hava koşulları avlanma sürecinde kullanılan teknolojik aygıtların kullanımını da etkilemekte ve çeşitli önlemlerin alınmasına yol açmaktadır:

"Kış mevsiminde yapılan deniz avcılıklarında uyduya bağlanan hemen her cihaz üzerine yıldırım çekeceğinden deniz avcıları bu tip durumlarda kulaklık, telefon ve balık bulucu cihazları kullanmaktan kaçınmaktadır.

Yıldırımdan korunmak için deniz avcıları teknelerinde yıldırımsavar bulundurmaktadır." (KK-17).

Hayvan ve Bitki Gözlemine Dayalı Tahminler

"Yengeçlerin bahar [havası] almak için kayalıkların üstüne çıkması havanın güzel ve sıcak geçeceğinin belirtisidir." (KK-1).

"Ahtapotların koyu bir renge bürünüp kollarını açmak suretiyle yuvalarını kapatması şeklindeki davranışı, havanın bir gün içerisinde değişerek sert fırtınanın çıkacağı anlamına gelmektedir." (KK-1).

"Martıların yüksek yerlerde bağırarak uçması yağmur yağışının gelmekte olduğunu bildirmektedir." (KK-1, KK-7).

"Kargaların toplu hâlde pike yaparak hareket etmesi ya da Bozcaada Kalesi'nin burçlarına topluca konup sıralanması havanın kısa süre içerisinde değişeceğine yorumlanmaktadır." (KK-12).

"Yelkovan kuşlarının sakin havalarda belirli bir yöne doğru uçması o yönden rüzgâr çıkacağı anlamına gelmektedir." (KK-17).

"Deniz kestanesinin üzerine taş alması ve denizyıldızlarının kendisini kuma saklaması fırtına çıkacağının belirtilerindendir." (KK-12).

"Küçükbaş hayvanların ağıla girmeyip aşırı ve iştahlı bir şekilde otlanmaya devam etmesi hava koşullarının kötüye gideceğine işarettir." (KK-20).

"Ayvanın fazla çiçek açması ve meyve ağaçlarının, normalin üstünde meyve vermesi o sene kış mevsiminin sert geçeceği anlamına gelmektedir." (KK-2, KK-5, KK-12).

Gök Cisimlerine Dayalı Tahminler:

Deniz avcılarının gök cisimlerini gözlemleyerek gerçekleştirdikleri meteorolojik tahminlerde güneş ve ay ile yıldızların ön plana çıktığı görülmektedir:

Güneş kızıl renge bürünüp battığı esnada ufuk çizgisinin net bir şekilde görülmesi ertesi gün havanın iyi olacağı anlamını taşımaktadır. Fakat güneşin kızıl renkte batmayıp bulutların arasından denize doğru dikey ışık saçarak ayak yapması havanın eseceği anlamına gelmektedir (KK-20). Ancak yaz mevsimlerinde güneşin kızıl doğması o gün havanın sıcak geçeceği ile ilişkilendirilirken güneşin kızıl renkte batması ertesi gün havanın rüzgârlı olacağı anlamını taşımaktadır (KK-17).

Ayın etrafında halka oluşması havanın eseceği anlamına gelmektedir. Bu halka büyük olursa havada fırtına çıkacağına, küçük olursa da geçici bir esinti çıkacağına işarettir (KK-1, KK-17, KK-20). Deniz avcılığında ayın bulutlu olması da oldukça önemlidir. Ay bulutlu olursa balık avlamak kolaylaşmaktadır (KK-9). Ay doğduğu vakit hangi rüzgâr esiyorsa aynı rüzgâr ay batıncaya kadar etkisini sürdürmektedir (KK-20).

Yıldızların gökyüzünde yanıp sönerek göz kırpması yukarıda rüzgâr estiğinin ve ertesi gün bu rüzgârın aşağıya ineceğinin belirtisidir (KK-1, KK-5). Ancak rüzgârlı havalardan sonra gökyüzünde yıldızların giderek belirginleşmesi ertesi gün havanın güzel olacağı anlamını taşımaktadır (KK-12). Ayrıca akşam vakti gökyüzündeki yıldızların ve Geyikli tarafındaki şehir ışıklarının puslu bir şekilde görülebilmesi ertesi gün havanın rüzgârlı olacağı anlamını taşımaktadır. Gökyüzünün ve ışıkların net bir şekilde görülmesi ise rüzgârın kesileceği ve havanın güzelleşeceği anlamına gelmektedir (KK-7).

Doğa ve Çevre Gözlemine Dayalı Tahminler

Yağışlı havalarda yıldırımın düştüğü yönün de bir anlamı bulunmaktadır:

> "Yıldırımın dikey bir şekilde düşmesi yağmur başlamadıysa yağışa, yağmur başladıysa da yağışın şiddetlenerek artacağı anlamına gelmektedir. Yıldırım şayet yatay bir şekilde düştüyse bu da havanın şiddetli rüzgâr getireceği anlamını taşımaktadır. Böylece yıldırım; dikey düşerse yağışın, yatay düşerse fırtınaya varan şiddetli rüzgârın habercisidir." (KK-20).

Deniz üstündeki hareketlilik ve av esnasında gelişen meteorolojik olaylar deniz avcıları için çeşitli anlamlar taşımaktadır:

> "Deniz ortamında 'solağan' adı verilen dalgalanmaların yönü rüzgârın hangi yönden estiğini belirtmektedir. Havanın düşmesi ya da havanın kalması tabirleri rüzgâr esen bir havada rüzgârın etkisini kaybederek havanın sakinleşmesini belirtmek için kullanılmaktadır. Şiddetli fırtınaların estiği zamanlarda yağmur yağması fırtınanın şiddetinin azalmasını sağlamaktadır." (KK-9).

> "Havanın poyraz rüzgârından gün doğusu rüzgârına dönmesi birkaç saat içerisinde havanın sakinleşeceğine işarettir." (KK-6).

> "Bulutların alta doğru saçaklanarak hareket etmesi fırtına çıkacağı anlamını taşımaktadır." (KK-3, KK-24).

> "Denizde avlanırken ani akıntıların meydana gelmesi fırtınanın çıkacağına işarettir." (KK-12).

Bozcaada'nın, Gökçeada'ya nazaran anakaraya daha yakın olması çevre gözlemine dayalı tahminlerin ortaya çıkmasına yol açmıştır: "Bozcaada'nın karşısında bulunan Geyikli'nin kıyı hattındaki yarların olduğundan yüksek görünmesi havanın kısa süre içerisinde bozacağına işarettir." (KK-3).

Gökçeada ve Bozcaada'daki deniz avcıları, hava tahminlerinde Semadirek Adası'na dikkat etse de Semadirek Adası'nın Gökçeada'ya daha yakın olması sonucunda Gökçeada'daki deniz avcıları daha detaylı gözlemler yapabilmektedir:

> "Semadirek Adası'nın üstündeki bulutlar alçalıp iyice çöktüğü vakitte adanın zirvesi de net görülüyorsa bu havanın limanlık yapacağına yani sakinleşeceğine işarettir. Semadirek Adası'nın üst kısmının adeta şapka giyerek bulutlarla kaplanması şiddetli yağmur bırakacağı anlamına gelmektedir.

Gökçeada'daki Kaleköy'ün konumuna göre Semadirek Adası'nın sağ tarafının bulutlanması kuvvetli poyraz fırtınasının, sol tarafının bulutlanması ise kuvvetli lodos fırtınasının gelmekte olduğunu haber vermektedir." (KK-10, KK-20).

2.6. Halk Hekimliği

Saha araştırması kapsamında halk hekimliği uygulamalarına yönelik derlenen bilgilere bakıldığında; bu bilgilerin av sürecinde meydana gelen yaralanmalar ile av sürecinden bağımsız olarak çeşitli rahatsızlıkların sağaltımının sağlanması olmak üzere iki farklı şekilde gelişim göstererek uygulandığı görülmektedir.

Deniz avcıları, zehirli ya da herhangi bir uzvuyla kanamalı yaralanmalara yol açan deniz canlılarına karşı çeşitli yöntemler geliştirirmiştir:

"Avlanma sürecinde meydana gelen kanamalı yaralanmalarda kan akışını durdurmak için yaralı bölgeye tütün basılarak bekletilmektedir." (KK-17).

"Deniz kestanesinin dikeninin insan vücuduna battığı durumlarda dikenin battığı bölgeyi yumuşatmak amacıyla yaralı kısma zeytinyağı sürülmektedir." (KK-9).

"Denizanalarının yol açtığı yaralanmalara karşı hasar gören bölgeye limon suyu sıkılarak üzerine limon kabuğu temas ettirilmektedir." (KK-17).

Yaralanmalara sebep olan deniz canlılarının başında ise trakonya balığı gelmektedir. Zira trakonya balığının zehri kana hızlı bir şekilde karıştığından acil tıbbî müdahale gerektirmektedir. Trakonya balığının zehri özellikle kalp rahatsızlığı olan kişiler için oldukça tehlikeli olup kalp durmasına kadar yol açabilmektedir. Trakonya balığının neden olduğu zehirlenmelere karşı şu yöntemler geliştirilmiştir:

"Trakonya balığının zehrini yine trakonya balığının eti etkisiz hâle getirdiğinden trakonya balığının neden olduğu zehirli yaralanmalara karşı zehirlenen bölgenin üstüne kesilen trakonya balığının etli kısmı temas ettirilip bir bez yardımıyla sarılarak bekletilmektedir." (KK-20).

"Trakonya balığının kafası kesilip sert bir alet yardımıyla ezildikten sonra hasarlı bölgeye koyulup üzeri bez ile kapatılarak bir süre bekletilmektedir. Böylece hem zehrin etkisi azaltılmakta hem de zehrin yol açtığı ağrı hafifletilmektedir." (KK-17).

"Trakonya balığının yol açtığı yaralanmalara karşı zarar gören bölgenin üstüne katı hâldeki insan dışkısı koyularak bekletilmektedir." (KK-3).

"Trakonya balığının zehirlediği yere kibrit ucu sürülüp bekletilerek vücuda girmiş olan zehrin etkisi azaltılmaktadır." (KK-7).

Tıpkı trakonya balığı gibi iskorpit balığı da zehirli olduğundan bu balığın yol açtığı yaralanmalara karşı da çeşitli tedavi yöntemleri geliştirilmiştir:

"İskorpit balığının zehirli dikenine temas ederek yaralanan kişiler, yaralanan bölgeyi hemen sıkarak zehrin kana daha fazla karışmasını önleyerek dışarıya akıtır. Zehrin tamamını dışarıya akıtma şansı olmasa da dışarıya ne kadar zehir akıtılırsa yaralanan yer o kadar az ağrır. Bir diğer yöntem ise yaralanan bölgeye amonyak sürülmesidir. Amonyak yok ise yaralanan bölgeye idrar yapılarak ağrı azaltılır." (KK-12).

Küçük yaşlarda iskorpit balığı zehrine maruz kalarak yaralanan deniz avcılarının vücudu zamanla bu zehre karşı bağışıklık kazanmakta ve eti ise diğer rahatsızlıklara karşı direnç sağlaması bakımından tüketilmektedir: "İlk defa iskorpit balığı tarafından zehirlenen genç yaştaki deniz avcıları, ilerleyen süreçte çeşitli hastalıklara karşı vücut direnci kazanmaktadır. Ayrıca iskorpit balığının eti de insanın vücut direncini artırdığı için sıklıkla tüketilmektedir." (KK-17).

Gökçeada ve Bozcaada'da "dikenli" olarak da bilinen ve kuyruk kısmındaki uçlarda ikişer adet zehirli diken bulunan köpek balıklarının neden olduğu yaralanmalara karşı da farklı tedavi yöntemleri uygulanmaktadır:

"Dikenli köpek balıklarının yol açtığı yaralanmalara karşı amonyak bakımından zengin olan dikenli köpek balığının iç kısmı açıldıktan sonra hasar gören bölge dikenli köpek balığının içerisinde zehrin etkisi geçene kadar bekletilmek suretiyle tedavi edilmektedir." (KK-20).

"Acıyı azaltmak amacıyla dikenin tahrip ettiği bölgeye acının etkisini kaybetmesi için amonyak ya da idrar sürülür. Kanamalı yaralanmalarda kanamayı durdurmak için kanayan bölgeye tütün yahut kan taşı ile baskı uygulanır." (KK-9).

Herhangi bir geleneksel tedavi yönteminin gelişim göstermediği bazı yaralanma durumlarında ise yaralanmaya yol açan deniz canlısının fizyolojik özelliklerine dikkat edilmektedir:

"Rina (İrina) olarak bilinen zehirli vatoz balıkların sırt dikenleri vücuda battığında beden içerisinde kalan kısmı ileri yönlü hareket etmektedir. Bu nedenle diken çıkartılırken girdiği yönün aksine değil girdiği yönden çıkartılmalıdır. Aksi takdirde girdiği bölgeyi parçalayarak işlevsiz hâle getirmektedir." (KK-9).

Ada örneklemlerinde gerçekleştirilen deniz ürünlerinin kullanımıyla gerçekleştirilen hastalık sağaltımlarında uygulanan yöntemler şöyledir:

Kanser

"Pamuk cinsi köpek balıkları hiçbir şekilde kansere yakalanmadığından kansere yakalanan bazı insanlar, bu köpek balıklarının yüzgeçleri ile etini kansere karşı tedavi edici özelliğine inanarak iyileşmek için tüketmektedir." (KK-9).

"Bazı deniz süngeri çeşitlerinin kansere yakalanmadığı düşünüldüğünden kanser hastası kişilere deniz süngerinin üst kısmındaki tabaka yakılarak elde edilen kömür, suya karıştırılarak içirilmektedir." (KK-19).

Kalp ve Damar Rahatsızlıkları

"Kalp ve damar tıkanıklıklarını önlemek amacıyla eşkina adı verilen kaya levreğinin kafasından çıkartılan taşlar toz hâline getirilip limon suyu ile karıştırıldıktan sonra içilmektedir." (KK-3, KK-4, KK-9).

Sindirim Rahatsızlıkları

"Mide rahatsızlıklarına karşı fuska içerisindeki sarı renkli parça tüketilmektedir." (KK-4, KK-7).

"Mide kaynaklı çeşitli sindirim sistemi rahatsızlıklarına iyi geldiğinden bu tür rahatsızlık yaşayan kişiler deniz kaplumbağası eti tüketmektedir." (KK-20).

"Böbrek taşını düşürmek eşkina adı verilen kaya levreğinin kafasındaki taş ezilip toz hâline getirildikten sonra limon suyu ile karıştırılarak içilmektedir." (KK-3, KK-4, KK-9).

"Mayasıla karşı dip köpek balığı olan keler ile pamuk cinsi köpek balığının yumurtaları kesilip güneşte kurutulduktan sonra yenmektedir." (KK-20).

"Mığrı balığının eti mayasıl rahatsızlığına yakalanan kişilerce tüketilmektedir." (KK-17).

Solunum Rahatsızlıkları

"Sinüs tıkanıklığı gibi solunum rahatsızlıklarına karşı akıntının bol olduğu temiz bir noktadan alınan deniz suyu burundan çekilmek suretiyle geri bırakılmaktadır." (KK-20).

Göz Rahatsızlıkları

"Zargana balığı ile deniz hıyarı yüksek fosfor değerine sahip olduğundan göz sağlığının korunması ve göz rahatsızlıklarının azaltılması amacıyla tüketilmektedir." (KK-8, KK-16, KK-17).

"Göz sağlığını korumak ve göz hastalıklarının etkisini azaltmak için yılan balığının eti kızartılarak tüketilmektedir." (KK-1).

Kemik ve Eklem Rahatsızlıkları

"Ahtapot, kalamar, yengeç ve ıstakoz gibi deniz canlıları kansız mahluklar olduğundan diğer deniz canlılarına göre bünyesinde daha yüksek miktarda protein ve kalsiyum içerdiğinden bu canlıların tüketilmesi eklemlerdeki sıvı kaybını gidererek kireçlenme, erime vb. çeşitli eklem ve kemik rahatsızlıklarının oluşmasını önlemektedir. Ayrıca bu deniz canlıları, eklem ve kemik rahatsızlığı yaşayan kişilerce de sıkça tüketilmektedir." (KK-17).

"Kemik erimesine iyi geldiğinden özellikle büyük boyuttaki kılıç balığı, sinarit, mercan, torik vd. balıkların karaciğeri kavrularak ya da kızartılarak yenmektedir." (KK-8).

"Çimçim adı verilen kırmızı renkli küçük karidesler, zengin içeriğinden dolayı kemik erimesine karşı içi temizlendikten sonra kabuklarıyla birlikte kızgın yağda kızartılarak tüketilmektedir. Aynı amaçla daha iri yapıdaki karideslerin dış kabukları da kızgın yağa atılıp kızartıldıktan sonra yenmektedir." (KK-14).

"Kemik erimesi vb. rahatsızlıklara karşı istavrit balığının küçüğü olan kıraça balığı kızartılarak kılçıklarıyla birlikte tüketilmektedir." (KK-3).

"Romatizma ve eklem ağrılarına iyi geldiği için deniz patlıcanı yenmektedir." (KK-14).

Diğer

"Cinsel gücü artırıcı etkisinden dolayı dişi denizkestanelerinin iç kısmında bulunan sarı renkli et tüketilmektedir." (KK-7, KK-12).

"Deniz suyu, içerindeki zengin iyottan dolayı guatr rahatsızlığına karşı kaynatılarak buharı hasta tarafından solunmaktadır." (KK-17).

"Zengin iyot barındırması nedeniyle guatr rahatsızlığının tedavi sürecinde fuska adı verilen kabuklu deniz canlısının iç kısmında bulunan ve yumurta sarısına benzeyen parça tek seferde yutulmaktadır." (KK-3, KK-6, KK-12).

"Kalamar, kadınların doğurganlığını artırıp ve kadınlardaki yumurta sayısını fazlalaştırdığından bu durumlarda sıkıntı yaşayan kadınlar tarafından sıklıkla tüketilmektedir." (KK-17).

"Fuska vücut direncini artırdığından dalgıçlar tarafından av öncesi ve av sonrasında diğer uygulamalara benzer şekilde tüketilmektedir." (KK-17).

"Cereyan balığı olarak da bilinen elektrik balığının canlı bir şekilde başa kısmına sarılmasıyla gerçekleşen ufak çaplı elektrik çarpıntısının sara hastalığına iyi gelmektedir." (KK-15).

Mesleki boyutta icra edilen deniz avcılığı faaliyetlerinde aktif olarak rol alan deniz avcılarının çeşitli rahatsızlıklara maruz kaldıkları ve bazı mesleki rahatsızlıklara karşı da çeşitli tedavi yöntemleri geliştirdiği tespit edilmiştir:

"Geçmişte sünger avcılığı ile uğraşan kişilerin, sünger avcılığı sürecinde kimyasal madde kullanmaları, kanser hastalığına yakalanma riskini artırmıştır. Öte yandan dalarak avlanan dalgıç-avcılarının ise su altındaki basınçtan kaynaklı ciltleri zarar görmektedir. Dalgıç-avcılarda hücre yenilenmesi gitgide yavaşlayarak erken yaşta Parkinson hastalığı ortaya çıkmaktadır." (KK-9).

"Deniz avcılığı sürecinde deniz suyuna aşırı maruz kalan deniz avcılarının ellerindeki deri tabakası incelerek hassaslaşmaktadır. El dokusu zarar gören

deniz avcıları, ellerinin yeniden eski hâline gelmesi için ellerine kına yakmakta ya da eldiven kullanmaktadır." (KK-17).

"Dalgıç kıyafetinin henüz olmadığı eski dönemlerde dalgıçlar ile tekne üzerinde soğuk havalara maruz deniz avcıları; deniz ortamında gerek vücut ısılarını yükseltmek veya koruyabilmek gerekse de vücut direncini artırmak adına av öncesinde soğan, sarımsak ve kuru üzüm tüketmektedir." (KK-17).

"Deniz tutmasına karşı kendisini deniz tutan kişiye temiz noktadan alınan deniz suyu içirilmekte ya da istifra ettirilmektedir." (KK-3, KK-7, KK-17, KK-20).

2.7. Halk Baytarlığı

Araştırmanın halk baytarlığına dönük temsillerinde ada coğrafyasında gerçekleştirilen hayvancılık faaliyetlerinde faydalanılan büyükbaş ve küçükbaş özelindeki hayvanlar ile evde beslenen muhabbet kuşlarının sağaltım sürecine dair şu veriler tespit edilmiştir:

"Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların gözlerinde oluşan iltihaplı yaralanmalara karşı sübye kemiği toz hâline getirilerek hastalıklı gözün çevresine üflenmektedir." (KK-8).

"Muhabbet kuşlarının hem gagalarının kuvvetlenmesi hem de mineral eksikliklerini karşılayabilmesi için kafeslerin içerisine sübye kemiği asılmaktadır." (KK-1, KK-4).

2.8. Halk Hukuku

Halk biliminde, halkın kendi hukuksal sorunlarını çözmek ve gereken önlemleri almak amacıyla kurduğu geleneksel düzen ve düzenlemeleri kapsayan halk hukuku; yazılı hukuk düzenlemelerinin henüz gelişmediği veya mevcut düzenlemelerin halk hayatının çeşitli alanlarında ihtiyacı karşılayamadığı durumlarda, topluluk tarafından sözlü ve geleneksel karakterde geliştirilerek işlerlik kazanmıştır (Aça, 2018: 461-462). Bir diğer ifadeyle halk hukukunu; halkın, kendi içindeki sorunları çözmek, olumsuzlukları önceden bertaraf edebilecek önlemleri almak ve günlük yaşamını düzenlemek amacıyla, gelenek içerisinde meydana getirdiği, genellikle yazılı olmayan ve resmi hukukla çelişmeyen kurallar ve bu kurallara bağlı ödül ve cezalandırma modellerinin oluşturduğu toplumsal uzlaşı mekanizması olarak tarif etmek mümkündür (Dinç, 2018: 38).

Gökçeada ve Bozcaada'daki deniz avcılığı faaliyetlerinin halk hukukuna dayalı tespit edilen örnekleri aşağıdaki gibidir:

Genel Kurallar

"Tekne ile yapılan deniz avcılığında teknenin reisi ve mürettebatı arasında hiyerarşik bir düzen söz konusudur. Tekne mürettebatı, reisin sözünden çıkmayarak söylediklerini yerine getirmelidir. 10 kişilik tekne mürettebatının içerisinde de hiyerarşik düzen bulunmaktadır. Örneğin; 10 kişi içerisinde

neredeyse reis kadar tecrübe sahibi olan kişiler reis yardımcılığı görevini üstlenmektedir." (KK-4, KK-14, KK-19).

"Geçmişten bu yana denizde sahipsiz bir şekilde deniz avcıları tarafından bulunan tekne ganimet kabul edildiğinden bulan kişiye aittir. Ancak günümüzdeki hukuki yaptırımlar neticesinde bu uygulama tekne sahibinin hiçbir surette bulunamaması durumunda geçerlidir." (KK-7, KK-17).

Av Öncesindeki Kurallar

"Paragat takımını yemleyen kişi sigara kokusunun elinden yeme geçmemesi için sigara içmez. Benzer bir şekilde paragat takımı yemlenirken orada bulunan kişiler de ya sigara içmez ya da sigara dumanını yeme doğru gelmeyecek şekilde farklı yöne üfler. Bu kurala özellikle eski balıkçılar oldukça dikkat eder, buna uymayan kişilere de kızmaktadır." (KK-17).

Av Esnasındaki Kurallar

"Denizde aşırı şekilde avlanmamak gerekir. Bu deniz avcılığının yazılı olmayan bir kuralıdır. Zira ihtiyaçtan fazla avlanılmadığında denizdeki canlıların popülasyonu da korunmaktadır. Bu durum hem deniz ürünlerinin ekonomik değerini hem de bir sonraki deniz avcılığının sürekliliğini sağlamaktadır." (KK-1, KK-15).

"Bir deniz avcısının tekne ile merada avlandığı esnada başka bir deniz avcısı teknesi ile gelip o merada avlanamaz. Böyle bir durum söz konusu olduğunda en son gelen deniz avcısı burada avlanmaması gerektiği konusunda uyarılır." (KK-12, KK-20).

Av Sonrasındaki Kurallar

"Birbirleriyle samimi olmayan iki deniz avcısından birinin diğerine "ne kadar balık avladığı, nerede ne şekilde avlandığı, kaç balık avladığı" vb. şeklinde sorular sorması hoş karşılanmamaktadır." (KK-3, KK-12).

"Ağ ile yapılan deniz avcılıklarındaki pay dağılımı %40 tekne hakkı olarak ayrıldıktan sonra kalan %60'lık kısımdan mazot, kumanya vb. masraflar düşülmektedir. %20'lik paya tekabül eden masraflar %60'tan düşüldükten sonra geriye kalan %40'lık kısım tekne sahibinin de dâhil olduğu toplamda 4 kişiden oluşan tayfaya eşit bir şekilde dağıtılır. Tekne sahibi bazı durumlarda kendi payını tayfada ağ onaran, tekne kullanan, yemek hazırlayan kişilere de dağıtabilmektedir." (KK-17).

"Genellikle paragat takımıyla yapılan olta avcılıklarındaki pay dağılımı ise ağ avcılığından farklı olarak toplam meblağın 4/3'ü tekne ve tekne sahibine ayrılırken geriye kalan 4/1'lik kısım tayfaya ayrılmaktadır. Yani 40 bin liralık balık avlandıysa bunun 30 bini tekne sahibi ve tekneye ayrılarak kalan 10 bin lira tayfaya eşit bir şekilde dağıtılmaktadır. Olta ile yapılan deniz avcılığında tekne sahibi tayfanın payına dâhil edilmemektedir." (KK-17).

2.9. Halk Matematiği/Ölçme-Tartma Bilgisi

Tekne ile gerçekleştirilen deniz avcılığında herhangi bir elektronik cihaz veya pusulaya başvurmaksızın denizde herhangi bir bölgedeki konumu belirlemek için "kerteriz" ve derinlik ile uzunluğu belirlemek için "kulaç" hesabı olmak üzere iki çeşit hesap yöntemi uygulanmaktadır:

Kerterez/Kerteriz: Deniz avcılığında herhangi bir araç kullanmadan, bir veya iki sabit noktanın göz ile hizalanarak kesiştikleri noktanın derinliğinin ya da kıyıya uzaklığının ölçülmesine kerterez/kerteriz almak adı verilmektedir. Sabit özellikteki üç farklı noktanın kesiştirilmesiyle konum belirleme yöntemine kerteriz, bu yöntemin gerçekleştirilmesine ise kerteriz alma adı verilmektedir. Kerteriz alma yöntemlerinin uygulama süreci kişiden kişiye değişiklik göstermekle birlikte genel olarak baş parmak, kerteriz alınacak bölgeye denk gelecek şekilde dikey olarak hizalanıp ölçülerek kerteriz alınmaktadır (KK-13, KK-20).

Kerteriz alma yöntemi kimi zaman sadece göme yetisiyle değil aynı zamanda işitme duyusuyla da alınabilmektedir. Özellikle sisli havalarda büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvanları çok fazla bağırması deniz avcıları tarafından bilindiğinden bu tip havalarda denizde mahsur kalan deniz avcıları yönünü tayin edebilmek için teknenin motorunu belirli bir süre kapatarak etrafındaki sesleri dinlemekte ve böylece karaya ulaşabilmektedir. Deniz ortamında hayvanların çıkardığı seslerin karıştırılmaması adına bu sesleri takip eden deniz avcıları teknenin arkasından denize doğru bir halat sarkıtarak hareket takibini sağlamaktadır (KK-20).

Kulaç: Bir kulaç yaklaşık olarak 1.80 cm'e denk gelmekte olup deniz derinliğini ve ağ uzunluğunu hesaplamak için kullanılmaktadır (KK-13, KK-20). Kulaç, misina ya da ipin ucuna bağlanan kurşunun deniz dibine bırakılarak deniz derinliğinin kulaç cinsinden hesaplanmasıdır. Bu yönteme göre ucunda kurşun bulunan misina yahut ipin el ile deniz tabanına her bir salınma durumu bir kulaç sayılmakta ve salınma sayılarının toplamı denizin derinliğini ifade etmektedir (KK-9).

Kimi zaman kulaç hesabı derinliği ölçmenin yanı sıra deniz tabanının yapısını öğrenmek için de uygulanabilmektedir. İskandilin altına yapışkan özelliğe sahip gres yağı sürüldükten sonra deniz dibine daldırılarak deniz dibinin nasıl olduğu öğrenilebilmektedir (KK-13, KK-20).

2.10. Halk İnanışları

Av Öncesi: Av öncesinde avlanılması planlanan av merası, bereketin kaçmaması adına tayfa dâhil hiç kimse ile paylaşılmamaktadır (KK-7). Av için evden ayrılmak üzere olan deniz avcısına eşi tarafından 'hayırlı yolculuklar, bol nasipler, bereketli avlar' şeklinde alkış içerikli sözler söylenmektedir (KK-4). Deniz avcılığına çıkılmadan evvel avcıya sipariş verilmesi ise avın bereketini kaçırmaktadır. Benzer şekilde av öncesinde deniz avcısına nereye gidildiğinin sorulması da avın bereketini kaçıran diğer davranışlar arasındadır (KK-4, KK-17, 14).

Deniz ya da kara avı fark etmeksizin av için evden çıkıldığı vakit önünden kadının geçmesi yahut yolunun bir kadın tarafından kesilmesi uğursuzluk sebebi sayıldığından avcı o gün ava gitmemektedir (KK-3). Deniz avcıları, nazarının değdiğine ve uğursuzluk getirdiğine inandıkları bir kadını deniz kenarında kilim veya çamaşır yıkayıp tokaçlarken görürse kadının üzerindeki uğursuzluğu denize bulaştırdığını düşünerek o gün denizde bereketin olmayacağına kanaat getirip avlanmaktan vazgeçmektedir (KK-1).

Av Esnası: Olta ile gerçekleştirilen deniz avcılıklarında avlanan ilk balık, avın uğuru kabul edildiğinden diğer balıklardan ayrılarak deniz avcısı ve ailesi tarafından tüketilmektedir (KK-16). Benzer bir şekilde lüfer balığına özel olmak kaydıyla avlanan ilk lüfer balığı deniz avcısı tarafından ava uğur getirmesi amacıyla öpülmektedir (KK-12).

Ağ ile gerçekleştirilen deniz avcılığında denk gelinen ilk balık sürüsü nasip kabul edildiğinden deniz avcıları tarafından mutlaka avlanmaktadır. İlk balık sürüsünün çeşitli sebeplerden dolayı avlanılamaması avın kalan nasibini olumsuz etkilemektedir (KK-7). Deniz avcılığı sürecinde bereketi artırmak için ağ ile avlanan balıklardan birkaçı ağdan çıkartılarak teknedeki diğer ağ takımlarına sürülmektedir. Benzer bir uygulama farklı iki deniz avcısının ağ takımlarından çıkardıkları balıkları yine aynı amaçla birbirlerinin ağ takımlarına sürmek suretiyle de gerçekleştirilmektedir (KK-12, KK-16). Ayrıca denize ağ atmadan limana geri dönmek bir sonraki avı olumsuz yönde etkileyip bereketini kaçıracağından ağ takımları dönüş yolunda muhakkak denize bırakılarak limana varmadan geri toplanmaktadır (KK-7).

Avlanma sürecinde tabu sayılan bazı davranışlardan ise kaçınılmaktadır:

> "Teknede bulunan tayfalardan birisinin ellerini arkaya doğru atıp gerilerek esnemesi şeklindeki davranışın av bereketini kaçıracağına inanılmaktadır. Ayrıca ellerin cebe sokulması veya birbirine bağlanarak kenetlenmesi de av bereketini kaçırmaktadır." (KK-17).

> "Av sürecinde tekne içerisindeki makas ve bıçak gibi kesici aletler elden ele verilirken aleti verecek kişi kesici alete doğru 'tüh' yapıp sembolik şekilde tükürdükten sonra vermektedir. Böylelikle kesici aletin üzerindeki olumsuzluk ortadan kaldırılmış olur." (KK-1).

Av Sonrası: Av bitiminde teknesini limana yanaştıran deniz avcıları, henüz ava çıkmamış ya da çıkmak üzere olan diğer deniz avcılarının teknesine avlarının bereketli olması için avladığı balıklardan atmaktadır (KK-12, KK-16).

Bereketli bir avdan sonra limana gelen deniz avcısından; tuz, şeker veya çay kaşığı gibi birtakım nesnelerin istenmesi durumunda bir sonraki avda nasibinin kaçacağına inandığından, bu nesneleri tekne dışına çıkartmamakta ve kimseyle paylaşmamaktadır. Bu inanç doğrultusunda bazı deniz avcıları olta, ağ, mantar, kurşun vb. av ekipmanlarını da paylaşmaktan kaçınmaktadır (KK-12).

Avın sonlanmasıyla temizlenen ağ takımında balık kalması, avın devamı olduğunun ve bu nedenle bir sonraki avın bereketli geçeceğinin habercisidir. Ancak ağda kalan balığın uzun süre fark edilmeyip bozulması durumunda ise av bereketinin kesildiği ve bir sonraki avın bereketsiz geçeceğine inanılmaktadır. Av bereketinin kesilmesi karşısında deniz avcıları bu olumsuzluğu ortadan kaldırmak adına ölü balığı denize atarak hem ağ takımını hem de teknesini sirkeli su ile özenle temizlemektedir (KK-12, KK-16).

Diğer İnanışlar: Deniz avcıları arasında avcılığa yeni başlayan kişiler için '*balık pulu değmek*' deyimi kullanılmaktadır. Ancak bu deyime balığın ekonomik değeri ile cinsi özelinde birtakım inanışların da eklendiği görülmektedir:

> "Sarpa balığının pulu değen deniz avcısının başarısız ya da ekonomik sıkıntılar çekeceğine inanılırken levrek veya lüfer gibi balıklarının pulunun değdiği deniz avcılarının gerek avcılık sürecinde gerekse de ekonomik açıdan başarılı olacağına veya kabzımal olacağına inanılmaktadır." (KK-12).

Dinen kutsal kabul edilen günler ile nazar inancına karşı inanışlar ve büyüsel uygulamalar şöyledir:

> "Hıdrellez zamanı geldiğinde deniz avcıları teknelerini tepeden tırnağa sirkeli su ile yıkamaktadır." (KK-12).

> "Kandil ve Kurban Bayramı gibi dinen kutsal kabul edilen zamanlarda denizde avlanmak uğursuzluk getirdiğinden deniz avcıları bu süreçlerde ava çıkmamaktadır." (KK-12).

> "Ağ ile avlanan deniz avcıları, avlarının bereketli geçmesi için ağ takımlarına içerisinde bereket ve nazar duası yazan küçük muskalar takmaktadır. Bazı durumlarda ise ağ takımlarındaki bereketi artırmak amacıyla ağ takıma dua okunmakta veya dua okunan su ya da sirke ağ takımına serpilmektedir." (KK-17).

> "Nazara karşı teknelerde Kur'an-ı Kerim, nazar boncuğu, nazar duası, denizatı bulundurulmaktadır." (KK-16).

Bazı durumlarda çeşitli nedenlerden kaynaklı kendisine uğursuzluk bulaştığını düşünen deniz avcıları inanç merkezli farklı uygulamalar gerçekleştirmektedir: "Üzerinde uğursuzluk olduğuna inanan deniz avcısı, uğursuzluğun kalkması için denize girip çıkmakta ya da Rum kimliğine sahip kilise papazına gidip fiziksel temasta bulunmaktadır." (KK-12, KK-16).

Deniz avcılığında hayvanlar ve sayılar özelinde tespit edilen halk inanışları ise şu şekildedir:

> "Yunus balıkları hisli canlılar olup her ne kadar ağ takımlarına sarsa da deniz avcıları, yunus balığına zarar vermekten kaçınmaktadır. Zira yunus balıklarına zarar verildiği takdirde zarar veren kişinin işlerinin 40 gün rast gitmeyeceğine inanmaktadır." (KK-1, KK-16, KK-17).

"2021, 2023 gibi tek sayılı yıllarda palamut balığının bol olacağına inanılmaktadır." (KK-12).

"Fok balıkları kinci bir yapıya sahip olduğundan deniz avcıları, fok balığına zarar vermeleri durumunda fok balığının da kendilerine zarar vereceğine inanmaktadır." (KK-7).

"Kargalar uğursuz sayıldığından kargaya ateş edilip vurulması durumunda zararının dokunacağına inanılmaktadır." (KK-17).

"Bir rivayete göre ölü hâldeki dülger balığına Hz. İsa tarafından dokunularak hayat bulması sebebiyle peygamber balığı da denmektedir. Dülger balıklarının karın kısmındaki siyah nokta da peygamberin izi kabul edilmektedir. Dülger balığının her ne kadar ekonomik değeri olsa bazı deniz avcıları tarafında kutsal kabul edilmekte ve avlanmamaktadır." (KK-12).

Deniz avcıları av ekipmanları ile doğaya zararlı avlanma yöntemleri ve av sürecinde yapılması hoş karşılanmayan durumlar karşısında da çeşitli inanışlar geliştirmiştir:

"Yeni yapılan tekneler denize indirilmeden evvel kurban kesilmekte ve kesilen kurbanın kanı küpeşte ile teknenin zeminine akıtılmaktadır." (KK-7).

"Deniz avcıları av öncesi ve av esnasında kesinlikle alkol kullanmanın uğursuzluk getireceğine inandığından, alkol aldıkları günlerde dahi asla denize çıkıp avlanmamaktadır." (KK-16).

"Yasaklanan ya da toplum tarafından kabul görmeyen dinamit, ığrıp vb. yöntemlerle avlanmak mutlaka avlanan kişinin başına bir olumsuzluk getirmektedir. Benzer bir şekilde yasaklı dönemlerde avlanması yasak olan deniz canlılarını avlamak da aynı şekilde yorumlanmaktadır." (KK-12).

Sonuç

Avcılık ve folklor arasındaki kadim ilişkiden hareketle hazırlanan bu çalışmada Çanakkale ilinin iki önemli ada ilçesi olan Gökçeada ve Bozcaada'daki deniz avcılığı faaliyetleri; tarihî, sosyo-kültürel ve ekonomik yapısı dikkate alınarak folklor disiplini çerçevesinde gerçekleştirilen saha araştırmasıyla ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Adalardaki deniz avcılığı, tarih boyunca hem geçim kaynağı hem de kültürel bir birikim olarak toplumun yaşamında önemli bir yer tutmuş ve insanlar, avcılık aracılığı ile doğayla kurdukları ilişkiyi daha da derinleştirerek deniz avcılığı etrafında bir dizi folklorik malzeme ve inanç silsilesi üretmiştir.

Deniz avcılığının doğal koşullara, coğrafi özelliklere ve toplumsal dinamiklere göre şekillendiği adalar coğrafyasında; geçmişte Rumlar tarafından uygulanagelen denize dayalı avcılık kültürü, ilerleyen süreçte çok katmanlı bir yapıya bürünüp her iki adadaki Türk nüfusuna kültürel bir miras olarak aktarılmış ve bu miras günümüze değin varlığını koruyarak gelmiştir. Ancak son yıllarda etkisini artıran

küresel ısınma, deniz kirliliği ve aşırı avlanma gibi olumsuz faktörler deniz ekosistemine ve deniz avcılığının sürdürülebilirliğine ciddi zararlar vermiştir.

Adalarda geleneksel nitelikte icra edilen deniz avcılığının; yerini modern ve teknolojik avlanma yöntemlerine bırakması, deniz canlılarının popülasyonlarında ciddi anlamda azalmaya yol açtığı gibi aynı zamanda başlı başına bir gelenek olan sünger avcılığının da yok olmasına zemin hazırlamıştır. Öte yandan teknolojik gelişmelerin deniz avcılığına etkisi bununla da sınırlı kalmamış ve deniz avcılığı etrafında biriken halk takvimi ve meteorolojisi, geleneksel sağaltım yöntemleri, ölçme-tartma bilgisi, halk edebiyatı ve halk inanışlarına bağlı uygulamalar gibi çeşitli folklorik unsurların da deniz avcılarınca unutulma sürecini hızlandırmıştır. Zamanla Gökçeada ve Bozcaada'da turizm faaliyetlerinin gelişim göstermesiyle deniz avcılarının sayıca azaldığı görülse de saha araştırması sonucunda adalardaki deniz avcılığını halihazırda mesleki boyuta devam ettiren deniz avcılarının doğaya olan saygılarını ve deniz ekosisteminin korunması konusundaki duyarlılıklarını büyük ölçüde sürdürdüğü görülmüştür.

Kaynakça

Açа, Mustafa (2015). "Giresun ve Trabzon Yöresi Balıkçılarının Av Merkezli İnanış ve Uygulamalarına Karşılaştırmalı Bir Bakış". *Uluslararası Türk Dünyası Kültür Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 33-56.

Açа, Mustafa (2019). "Halk Bilgisinin Takvim, Mevsim/İklim, Çevre, Sağaltma, Ölçme ve Hukuka Dönük Temsilleri." *Halk Bilimi El Kitabı*. Ed. Mustafa Açа. Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 441-468.

Açа, Mustafa (2020). *Denizin Çocukları (Giresun ve Trabzon Yöresi Balıkçılarının Meslek Folkloru)*. İstanbul: Hiperyayın.

Çalışkan Vedat ve Olcay Elvan (2008). "Boğazın Balıkları: Çanakkale'de Ekonomik, Mekânsal, Kültürel Etkiler ve Yeni Olanaklar". *Çanakkale Merkezi Değerleri Sempozyumu (Çanakkale, 25 Ağustos-31 Mayıs 2008)*. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yayınları, 252-261.

Dinç, Mustafa (2018). "Toprakla İlgili Halk Hukuku Uygulamaları". *Kültür Araştırmaları Dergisi,* 1: 36-46.

Dinç, Mustafa (2021). *Yeni Adalılar: Çanakkale Adalarında Göç, Halk Kültürü, Kimlik ve Dönüşüm*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Duru, Mustafa Nafiz (1964). *Av ve Avcılığa Ait Folklor*. Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi.

Elçin, Şükrü (1963). "Ayvalık Balıkçılığı Üzerine Notlar". *Türk Etnografya Dergisi*, 6: 18-25.

Erginer, Gürbüz (1970). *Uşak Takvimi*. Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Etnoloji Kürsüsü.

Fedâkar, Pınar ve Derdiçok, Nükte Sevim (2016). "Meslek Folkloru Bağlamında Kıyı Ege Kadın Balıkçı Folkloru". *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19(36): 95-106.

Fırat, Mümtaz (2018). "Balıkçılık Folkloru: Çanakkale Geleneksel Balıkçılığı Üzerine Bir Değerlendirme". *9. Milletlerarası Türk Kültürü Kongresi (Ankara, 20-23 Kasım 2017)*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü Yayınları, 175-189.

Kara, Ülkü (2019). "Kültür Bilimlerinin Bir Şubesi Olarak Halk Bilimi." *Halk Bilimi El Kitabı*. Ed. Mustafa Açа. Ankara: Nobel Akademik Yayınları, 13-38.

Örkün, Berkant (2016). *Meslek Folkloru Bağlamında Mersin'de Balıkçılık*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Soysal, İbrahim (2021). *Mersin Halk Kültüründe Av ve Avcılık*. Yüksek Lisans Tezi. Mersin: Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Tansuğ, Feryal (Der.) (2013). *İmroz Rumları Gökçeada Üzerine*. İstanbul: Heyamola Yayınları.

Tarhan, Esra (2024). *Meslek Folkloru Bağlamında Adana'da Balıkçılık*. Adana: Karahan Kitabevi.

Tuncel, Metin (1993). "Çanakkale". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, *C.8.*, 197-199.

Yolcu, Mehmet Ali (2023). "Çanakkale Kıyı Balıkçılığına Dair Geleneksel Ekolojik Bilgi". *Uluslararası Deniz ve Kıyı Folkloru Sempozyumu (Muğla, 5-7 Ekim 2023)*. Ankara: T.C. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, 265-272.

Sözlü Kaynaklar

KK-1: Ali Demirkol, 1954 doğumlu, Ortaokul, Emekli-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-2: Aydın Efe Özdemir, 2004 doğumlu, Lise, Öğrenci-Deniz Avcısı, Kaleköy/Gökçeada.

KK-3: Birol Küçük, 1941 doğumlu, İlkokul, Emekli-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-4: Burak Bal, 1980 doğumlu, Lise, Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-5: Cavidan İşten, 1970 doğumlu, Lise, Emekli, Merkez/Gökçeada/Çanakkale.

KK-6: Cihan Başol, 1977 doğumlu, Lise, İşletmeci-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-7: Güntekin Başol, 1937 doğumlu, İlkokul, Emekli-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-8: Gürdal Öksüz, 1963 doğumlu, Ortaokul, Emekli-Deniz Avcısı, Kaleköy/Gökçeada/Çanakkale.

KK-9: İlker Özdemir, 1973 doğumlu, İlkokul, Deniz Avcısı, Kaleköy/Gökçeada.

KK-10: Katina Karanikola, 1958 doğumlu, Ortaokul, Emekli, Merkez/Gökçeada/Çanakkale.

KK-11: Kerim Kılavuz, 1955 doğumlu, Lisans, Emekli-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-12: Mehmet Başol, 1977 doğumlu, Lise, Emekli-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-13: Mehmet Öksüz, 1967 doğumlu, Ortaokul, Deniz Avcısı, Kaleköy/Gökçeada/Çanakkale.

KK-14: Metin Doğan, 1974 doğumlu, İlkokul, İşletmeci-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-15: Mustafa İşten, 1967 doğumlu, İlkokul, -Deniz Avcısı, Merkez/Gökçeada/Çanakkale.

KK-16: Orhan Seven, 1974 doğumlu, Ortaokul, Esnaf-Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-17: Ramazan Tokça, 1975 doğumlu, Ortaokul, Deniz Avcısı, Merkez/Bozcaada/Çanakkale.

KK-18: Tayyar İşten, 1969 doğumlu, Lise, İşçi-Deniz Avcısı, Merkez/Gökçeada/Çanakkale.

KK-19: Yaşar Aydın, 1980 doğumlu, Ortaokul, Deniz Avcısı, Merkez/Gökçeada/Çanakkale.

KK-20: Yusuf Elbi, 1963 doğumlu, İlkokul, Deniz Avcısı, Kaleköy/Gökçeada/Çanakkale.

Ekler

Görsel 2. Tatar Ramazan (KK-17) ile Bozcaada yakınlarında gerçekleştirdiğimiz paragat avından bir kare.

Görsel 3. Bozcaada Limanı'nda elinde ahtapot parangulası ile ahtapot avından dönen Gada Gada Ali (KK-1).

Görsel-4. Gökçeada Kaleköy'deki kaynak kişilerimizden olan Gürdal Öksüz'ün (KK-8), av ekipmanlarını muhafaza ettiği odadan bir görünüm.

Görsel-5. Bozcaada'daki çekek yeri ve balıkçı barınağı ile üstte Aburga Ahmet Dede türbesinden bir görünüm.

Görsel-6: İlker Reis (KK-9) ile Gökçeada açıklarında gerçekleştirdiğimiz av sonrası.

Çalışmanın yazarı/yazarları "COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" çerçevesinde aşağıdaki hususları beyan etmişlerdir:

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışmanın saha araştırmaları Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Etik Kurulu, Bilimsel Araştırma Etik Kurulu'nun 16.02.2023 tarih ve 02/06 sayılı Etik Kurul Onayı ile gerçekleştirilmiştir.

Finansman: Bu çalışma için herhangi bir kurum ve kuruluştan destek alınmamıştır.

Destek ve Teşekkür: Yazar(lar) tarafından çalışmayla ilgili herhangi bir destek veya teşekkür beyanında bulunulmamıştır.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu çalışmanın araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarın/yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Yazarın Notu: Bu makale; Cem Meriç'in, Prof. Dr. Mehmet Ali Yolcu danışmanlığında yürütmekte olduğu *Doğa-İnsan İlişkisi Bağlamında Kara ve Deniz Avcılığı Folkloru: Çanakkale Örneği* başlıklı doktora tez çalışması kapsamında üretilmiştir. Çalışmanın özeti TOKÜAD 6. Uluslararası Toplum ve Kültür Araştırmaları Sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

Katkı Oranı Beyanı: Çalışmanın saha araştırması Cem Meriç tarafından gerçekleştirilmiş, elde edilen verilerin tasnifi ve değerlendirilmesi Mehmet Ali Yolcu tarafından yapılmıştır.

❖

The author / authors of the study declared the following points within the framework of the "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval: The field research of this study was carried out with the Ethics Committee Approval of Çanakkale Onsekiz Mart University Graduate Education Institute Ethics Committee, Scientific Research Ethics Committee dated 16.02.2023 and numbered 02/06.

Funding: No support was received from any institution or organization for this study.

Support and Acknowledgment: The author(s) did not declare any support or acknowledgment for the study.

Declaration of Conflicting Interests: The author(s) has/have no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this study.

Author's Note: This article is part of Cem Meriç's PhD dissertation entitled *Land and Sea Hunting Folklore in the Context of Nature-Human Relationship: Çanakkale Example*, which is produced within the scope of his doctoral dissertation. Summary of the study presented as an oral presentation at TOKÜAD 6th International Society and Culture Research Symposium.

Author Contributions: The field researches of the study was carried out by Cem Meriç, and the classification and evaluation of the obtained data was made by Mehmet Ali Yolcu.